

Διαδρομές

Νέλλη Ανδρικοπούλου, Η Λύντια Γεωργούλη-Στεφάνου στο σπίτι της ζωγράφου

Τεύχος 4

Αφιέρωμα στη Λύντια Στεφάνου

Ιανουάριος 2025

2ο Πρότυπο Γυμνάσιο Αθηνών

Ανέκδοτη μελοποίηση ποιημάτων της Λύντιας Στεφάνου από την Elizabeth Herbert Ledehaule («Τι να 'ναι», «Το βράδυ όταν», «Άνδρας Αθηναίος», Οι Λέξεις και τα Πράγματα, Βιβλιοπωλείο της «Εστίας» 1983) από την Elizabeth Herbert Ledehaule.

Πιάνο: Στέλιος Βορεινάκης, Ανδρέας Κουρέτας φωνή: Χριστίνα Κοτρώτσου, μουσική διδασκαλία και επιμέλεια: Ανδρέας Κουρέτας:

https://soundcloud.com/given-free-rein/sets/o?si=7e62093c00164f169795a4de65d210a9&utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing

Το τέταρτο τεύχος του περιοδικού μας είναι αφιερωμένο στη σπουδαία ποιήτρια, μεταφράστρια και θεωρητικό της λογοτεχνίας Λύντια Στεφάνου. Σ' αυτό περιλαμβάνονται ένα συνοπτικό εργοβιογραφικό σημείωμα και δύο σύντομα κείμενα για το έργο της, που εκφωνήθηκαν από τους επίτιμους καλεσμένους μας στην εκδήλωση την αφιερωμένη σ' αυτήν στις 29 Νοεμβρίου 2024, καθώς και ένα ενδεικτικό Ανθολόγιο ποιημάτων της. Στην καθιερωμένη ενότητα των συνεντεύξεων περιλαμβάνεται μια «φανταστική συνέντευξη» των μαθητών/τριών του Ομίλου Δημιουργικής Γραφής με τη Λύντια Στεφάνου, σε μια προσπάθεια να την γνωρίσουμε καλύτερα ως άνθρωπο και ως δημιουργό.

Το σημαντικότερο όμως τμήμα του τεύχους αυτού αφιερώνεται στις εργασίες των παιδιών με αφορμή το έργο της Λ. Στεφάνου που το προσεγγίζουν με ποικίλους τρόπους: Μεταφράζουν, με αξιοπρόσεκτη ικανότητα, ποιήματά της στα γαλλικά. Γράφουν δικά τους ποιητικά κείμενα, με σημαντικές λογοτεχνικές αξιώσεις, αξιοποιώντας στίχους ποιημάτων της και συνομιλώντας με αυτά. Αναλύουν με τον δικό τους τρόπο στίχους και ποιήματα και καταγράφουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, εντυπωσιάζοντας με τις εύστοχες παρατηρήσεις τους, την ευαισθησία τους και την πρωτοτυπία της σκέψης τους. Τέλος, συνομιλούν με την ποίησή της εικαστικά, εικονοποιώντας αποσπάσματα από το έργο της.

Την καθοδήγηση και την επιμέλεια της ενότητας των μεταφράσεων είχε η Βάσω Μεθενίτη, των ποιητικών κειμένων και του σχολιασμού των ποιημάτων η γράφουσα και της εικαστικής αποτύπωσης των ποιημάτων η Μάρω Κελαϊδή.

Ένα μέρος από τα έργα των παιδιών παρουσιάστηκε στην τιμητική εκδήλωση για τη Λ. Στεφάνου, που πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία στο Αμφιθέατρο του σχολείου μας στις 29.11.2024 μπροστά σε πλήθος κόσμου, ή/και περιλήφθηκε στο e-book που επιμελήθηκε για την εκδήλωση η Βάσω Μεθενίτη.

Μέσω του συνδέσμου

https://soundcloud.com/given-free-rein/sets/o?si=7e62093c00164f169795a4de65d210a9&utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing

μπορείτε να ακούσετε μια ανέκδοτη μελοποίηση ποιημάτων της από την Elizabeth Herbert Ledehaule που παρουσιάστηκε σε πρώτη εκτέλεση στην τιμητική εκδήλωση της 29.11 (πιάνο: Στέλιος Βορεϊνάκης, Ανδρέας Κουρέτας φωνή: Χριστίνα Κοτρώτσου, μουσική διδασκαλία και επιμέλεια: Ανδρέας Κουρέτας)

Η συνολική παρουσίαση των έργων των παιδιών που περιλαμβάνεται σ' αυτό το τεύχος, αποδεικνύει το εύρος και τη δυναμική της νεανικής δημιουργικότητας και την ικανότητά τους να προσλαμβάνουν και να αλληλεπιδρούν με τη μεγάλη λογοτεχνία.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως μετά από την αρχική εξέταση ποιημάτων στην τάξη, τα παιδιά αφέθηκαν μόνα τους να συνομιλήσουν, να δημιουργήσουν και να καταγράψουν τις σκέψεις και τις παρατηρήσεις τους για ποιήματα που δεν είχαν αναλυθεί στην τάξη. Επίσης, πως καμία παρέμβαση δεν έγινε στα κείμενα και στις παρατηρήσεις των παιδιών.

Ελπίζω να απολαύσετε τη δημιουργικότητα, τη φρεσκάδα και το βάθος της εφηβικής σκέψης που αποτυπώνεται σ' αυτό το τεύχος όπως κι εμείς.

Ξένη Σκαρτσή

Επιμέλεια Ύλης:
Ξένη Σκαρτσή

Συνεργαζόμενοι καθηγητές/τριες:
Μάρω Κελαϊδή, Ανδρέας Κουρέτας, Βάσω Μεθενίτη

Καλλιτεχνική επιμέλεια – Σελιδοποίηση:
Μαρία Κονταξή

Συμμετείχαν μαθητές του Ομίλου Δημιουργικής Γραφής, και των τμημάτων Γ5 και Α3 του σχολείου.

Περιεχόμενα:

Προλογίζει ο Ιωσήφ Βεντούρας, Πρόεδρος Εταιρείας Συγγραφέων

Ξένη Σκαρτσή, Σύντομο εργοβιογραφικό σημείωμα της Λύντιας Στεφάνου

Αριστέα Παπαλεξάνδρου, Μιλώντας για την πνευματική μου μητέρα Λύντια Στεφάνου

Μια φανταστική συνέντευξη των μαθητών/τριών του Ομίλου Δημιουργικής γραφής με τη Λύντια Στεφάνου

Λύντια Στεφάνου. Ένα μικρό ανθολόγιο

Μεταφράσεις ποιημάτων της Λύντιας Στεφάνου στα Γαλλικά

Ποιητικά κείμενα μαθητών/τριών με αφορμή στίχους από ποιήματα της Λ. Στεφάνου

Οι μαθητές/τριες συνομιλούν με την ποίηση της Λύντιας Στεφάνου

Προλογίζει ο Ιωσήφ Βεντούρας, Πρόεδρος Εταιρείας Συγγραφέων, ποιητής

Με τη Λύντια Στεφάνου γνωρίστηκα πριν από πολλά χρόνια στο Συμπόσιο Ποίησης της Πάτρας.

Μου έκανε αμέσως εντύπωση η ευγενική της φυσιογνωμία και η ακτινοβολία της.

Γνώριζα ήδη αρκετά για την ποίηση της και τα δοκίμια της. Η γνωριμία μας όμως μου έδωσε την ευκαιρία να θαυμάσω το εύρος της μόρφωσής της την κοσμοπολίτικη κουλτούρα της και τον διεισδυτικό τρόπο που προσλάμβανε την τέχνη και ιδιαίτερα την ποίηση.

Η Λύντια με τίμησε με την εκτίμησή της και τη φιλία της. Ήμασταν σε συχνή επικοινωνία και ήταν για μένα πάντοτε ένα κίνητρο για την περαιτέρω διαδρομή μου στη ζωή και την ποίηση.

Ήταν η Λύντια Στεφάνου και ο αείμνηστος καθηγητής και ποιητής Κώστας Στεργιόπουλος που με προέτρεψαν να υποβάλω την υποψηφιότητά μου για να εκλεγώ μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων και φυσικά πιστεύω πως οφείλω την εισδοχή μου στην κολακευτική για μένα εισήγηση της Λύντιας και τη στήριξη και των δύο.

Με τη Λύντια είχαμε μακρές συζητήσεις για όλα τα ανθρώπινα προβλήματα. Η Λύντια πίστευε στην μετά θάνατο ζωή και είμαι βέβαιος πως έφυγε με τη βεβαιότητα της αιωνιότητας σε ένα καλύτερο κόσμο.

Ξένη Σκαρτσή

Λύντια Στεφάνου (Λυδία-Αικατερίνη Γεωργούλη, Αθήνα 10/10/1927-6/2/2013)

Μια χαρακτηριστική εκπρόσωπος της Α΄ μεταπολεμικής γενιάς

Σύντομο Εργοβιογραφικό σημείωμα

Η Λύντια Στεφάνου είναι μία από τις σημαντικότερες ποιητικές και πνευματικές φυσιογνωμίες της Α΄ Μεταπολεμικής Γενιάς, με έντονη παρουσία στην πνευματική ζωή του τόπου σχεδόν έως το τέλος της ζωής της.

Καταγόταν από οικογένεια πολιτικών και λογίων που ενθάρρυνε από νωρίς την κλίση της στα γράμματα και στην ποίηση: ο πατέρας της, ο πολιτικός και λόγιος αντιστράτηγος Σπυρίδων Γεωργούλης, διδάκτωρ της νομικής με σημαντική λογοτεχνική παιδεία, ήταν λάτρης της ποίησης και είχε μεταφράσει γάλλους συμβολιστές ποιητές, θείος της ήταν ο γνωστός φιλόλογος και ιστορικός της φιλοσοφίας Κωνσταντίνος Γεωργούλης, ενώ και από την πλευρά της μητέρας της, με καταγωγή επίσης από πολιτική οικογένεια (είχε στενή συγγένεια με την οικογένεια Παπανδρέου και ο πατέρας της, Γ. Γερογιάννης, χρημάτισε επί χρόνια βουλευτής με το κόμμα των Φιλελευθέρων), ήταν μικρανεψιά του επτανήσιου γλωσσολόγου Νικόλαου Κονεμένου.

Έζησε τα εφηβικά και τα πρώτα νεανικά της χρόνια στην Κατοχή και στη μετακατοχική περίοδο που την σημάδεψαν βαθιά, όπως πολλούς ποιητές της γενιάς της.

Από το 1953 και για μια 25ετία έζησε στο εξωτερικό ακολουθώντας το διπλωμάτη σύζυγό της, λόγιο επίσης και ποιητή Αλέξη Στεφάνου, που υπηρέτησε ως πρόξενος και πρέσβης σε διάφορες θέσεις (Ιερουσαλήμ, Άγκυρα, Λευκωσία, Σόφια, Γενεύη, Λονδίνο, Καμπέρα).

Από τα πρώτα νεανικά της χρόνια ανέπτυξε στενές σχέσεις με πολλούς επιφανείς εκπροσώπους της Γενιάς του '30, όπως τον Γιώργο Σεφέρη, με τον οποίον τη συνέδεε στενή φιλία, τον Ελύτη, τον Γκάτσο, και πολλές ακόμα σημαντικές πνευματικές προσωπικότητες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό

«Παμφάγος αναγνώστης», όπως λέει η ίδια, πριν ξεκινήσει να γράφει, είχε διαβάσει πολλή ελληνική ποίηση, παλαιότερη και σύγχρονη, γαλλική και αγγλική (ήταν τρίγλωσση από μικρή, ενώ στη διάρκεια της ζωής της έμαθε επίσης αρκετά καλά ισπανικά, ιταλικά, βουλγαρικά και γερμανικά). Έχοντας πρόσβαση στην τεράστια βιβλιοθήκη του θείου της, Κων/νου Γεωργούλη, μόλις 12 ετών διάβασε το *Συμπόσιο* του Πλάτωνα.

«Ανήσυχο πνεύμα» από μικρή, μαθήτρια Γυμνασίου, στη Λάρισα, συμμετείχε και στην ίδρυση του πρώτου της, μαθητικού, συλλόγου και έβγαλε και το πρώτο της μαθητικό περιοδικό τις «Μαθητικές Σελίδες», στην προμετωπίδα του οποίου έκανε και την πρώτη «ποιητική» της δημοσίευση, με το ψευδώνυμο «Αφελής φαντασμένη».

Έγραψε τα πρώτα της ποιήματα στο δημοτικό, με παρότρυνση των δασκάλων της στο Πειραματικό σχολείο του Πανεπιστημίου Αθηνών (κάποια απ' αυτά σώζονται ακόμα στα μαθητικά της τετράδια), ενώ στο Αρχείο της ανευρέθηκαν 32 ανέκδοτα ποιήματα από την ηλικία των 13-15 ετών, με απηχήσεις από τον συμβολισμό, τον Σολωμό και τον Καρυωτάκη που επιδεικνύουν ασυνήθιστη ποιητική ωριμότητα. Ένα απ' αυτά, το «Τραγούδι και χαρά», δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Παλμός* το 1944.

Η μετακατοχική περίοδος ήταν μια εποχή έντονων πνευματικών ζυμώσεων. Οι νέοι ποιητές συσπειρώνονται γύρω από νεανικά βραχύβια περιοδικά, απ' όπου θα ξεπηδήσει όλη η πρωτοπορία στην ποίηση. Η Λύντια Στεφάνου (ακόμα Γεωργούλη) συμμετέχει στην έκδοση αρκετών από αυτά, στα οποία δημοσιεύει και τα πρώτα της ποιήματα, σε ηλικία 17-18 ετών.

Δημοσιεύει την πρώτη της συλλογή, *Ποιήματα*, το 1958, στην προχωρημένη σχετικά ηλικία των 31 ετών, όταν βρίσκεται πλέον εκτός Ελλάδος.

Στην πρώτη αυτή συλλογή, αλλά και στο σύνολο του έργου της, είναι εμφανή τα δραματικά βιώματα του πολέμου και της μεταπολεμικής περιόδου, «το άγχος και η αγωνία της γενιάς, που ανδρώθηκε μέσα στη φρίκη του πολέμου», όπως λέει ο Βάσος Βαρίκας στην παρουσίασή της.

Στην ευρύστιχη σύνθεση *Τοπία από την καταγωγή και την περιπλάνηση την περιπλάνηση του Υκ*, το πιο φιλόδοξο ποιητικό της εγχείρημα, «κυριαρχεί το ρευστό, χωρίς συγκεκριμένη μορφή πρόσωπο του Υκ, ένα σύμβολο «του ανθρώπου που έζησε την εφηβεία και τη νεότητά του μέσα στις φλόγες, τους φόβους, την περιπέτεια, και κυρίως το χωρίς διέξοδο, χωρίς καθαρό ουρανό τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου». (Πασιαρδής)

Αποτυπώνεται επίσης το συλλογικό όραμα της γενιάς της για έναν κόσμο απαλλαγμένο από τη φρίκη του πολέμου και τις γενεσιουργές αιτίες του, έναν κόσμο πρωτογενή και εσωτερικά ισορροπημένο, «*πάντοτε ανέγγιχτο και νέο*», την «Αντιλένια» των *Ποιημάτων* του 1958 και της τελευταίας συλλογής, *Οι Λέξεις και τα Πράγματα*. Βασική επιδίωξη της ποίησης πρέπει να είναι, για τη Στεφάνου, «να μας βοηθήσει να επιθυμήσουμε κάτι παρά πέρα από την καθημερινή φρικτή κατάσταση που υπάρχει στον κόσμο».

Χαρακτηριστικά της ποίησής της είναι η στοχαστική διάθεση από τη μια, και η έντονη μουσικότητα, «ο μουσικός βηματισμός» του στίχου, με την αποφυγή παράλληλα οποιασδήποτε εκζήτησης, η ευρηματικότητα και η πρωτοτυπία των εικόνων, η «ευκίνητη εικονοπλασία», όπως την χαρακτηρίζουν οι κριτικοί της.

Ο Ανδρέας Καραντώνης, ο πιο ένθερμος υποστηρικτής της ποίησής της, τονίζει την «πλουσιότατη ποιητική καλλιέργεια», την μεγάλη ποιητική της αγωγή στον «καθόλου ποιητικό λόγο» της ελληνικής γλώσσας, που «δίνει ένα γλωσσικό παράδειγμα σε πολλούς νέους που θαρρείς πως γράφουν τα ποιήματά τους με ολοκληρωτική άγνοια της γλωσσικής ποιητικής μας παράδοσης». Στον «σισύφειο μόχθο» για την εξοικείωσή της με την ελληνική ποιητική παράδοση αποδίδει «τον μυστικό αλλά και άνετο συγχρωτισμό με τις λέξεις» και τον φυσικό ρυθμό της γλώσσας που χαρακτηρίζει τη συλλογή.

Το τρίπτυχο της δημιουργικής δραστηριότητας της Στεφάνου συμπληρώνουν η μετάφραση, την οποία αναγνωρίζει ως παράλληλη και ισότιμη με την ποιητική πράξη, (η μετάφραση των ποιημάτων του Dylan Thomas θεωρείται μέχρι σήμερα εμβληματική, το ίδιο και του Apollinaire κά.) και η θεωρία της λογοτεχνίας.

Η Στεφάνου «καλλιέργησε τη θεωρία της ποίησης σε μια εποχή που ο θεωρητικός λόγος στην Ελλάδα βρισκόταν σε κατάσταση υβριδιακή», όπως σημειώνουν οι κριτικοί της. Τα δύο εκδεδομένα εν ζωή βιβλία της, τα οποία τιμήθηκαν με το Κρατικό Βραβείο Κριτικής- Δοκιμίου, το *Πρόβλημα της μεθόδου στη μελέτη της ποίησης* (1972), «η σε πολλά εκπληκτική μελέτη της (κράμα ιδιοφυΐας και μαντικού παραλογισμού)» κατά την έκφραση του Καραντώνη, και *Γενικά και ειδικά για την ποίηση*, θεωρούνται πρωτοποριακά για την εποχή τους, και αποδεικνύουν την ευρεία εποπτεία της στα ποιητικά πράγματα, τόσο τα ελληνικά όσο και τα ξένα.

Ως κίνητρο για τη θεωρητική της ενασχόληση με την ποίηση προσδιορίζει η ίδια την επιθυμία της να τη φέρει σε επαφή με το ευρύ κοινό, να «διαπαιδαγωγήσει» το ευρύ κοινό στη σωστή ανάγνωση της ποίησης, όπως ο ποιητής-κριτικός Παλαμάς. Το έργο αυτό θεωρεί πρωτίστως αρμοδιότητα των ποιητών, έναντι των κριτικών, και ουσιαστικό για τη σωστή λειτουργία και την επιβίωση της ποίησης.

Πάγια αντίληψη της Α.Σ. ήταν πως ο ποιητής δεν πρέπει να ζει κλεισμένος στο «ιδιωτικό του φρούριο», αλλά να μετέχει ενεργά στα κοινά, με τον τρόπο που του αναλογεί. Η αντίληψή της αυτή ερμηνεύει σε μεγάλο βαθμό και την έντονη ενασχόλησή της με τα πολιτιστικά δρώμενα, ως μια «συνείδηση κοινωνικού καλλιτεχνικού χρέους», την προσπάθεια «να βγει η ποίηση από το περιθώριο της ζωής» και να κατακτήσει τη θέση που της αξίζει: υπήρξε ιδρυτικό μέλος και μέλος του ΔΣ της Εταιρείας Συγγραφέων, μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας, της Οργανωτικής Επιτροπής του Συμποσίου Ποίησης, της Byron Society και επίτιμο μέλος της Ένωσης Κυπρίων Λογοτεχνών. Το 1963 ίδρυσε, με ομάδα γνωστών εικαστικών της εποχής, την πρωτοποριακή γκαλερί Μέρλιν (μετέπειτα «Αργώ»), στην οποία διοργανώθηκαν οι πρώτες κοινές εκδηλώσεις εικαστικών και κριτικών στην Ελλάδα. Πρωτοστάτησε, επίσης, στη θέσπιση της Παγκόσμιας Ημέρας Ποίησης το 1998, η οποία καθιερώθηκε να εορτάζεται, με δική της εισήγηση, την ημέρα της εαρινής ισημερίας (21η Μαρτίου).

Η συμβολή της υπήρξε επίσης αποφασιστική στην ανάδειξη νέων και πρωτοεμφανιζόμενων δημιουργών, στους οποίους αφιέρωσε σημαντικό μέρος του δημιουργικού της χρόνου και της ενέργειάς της.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής της ασχολούνταν με τη συγκέντρωση και την έκδοση των ποιημάτων του συζύγου της, Αλέξη Στεφάνου, η οποία κυκλοφόρησε τελικά μετά τον θάνατό της το 2013. Ταυτόχρονα κυκλοφόρησαν τα ποιητικά της Άπαντα σε δύο τόμους, οι εκδεδομένες συλλογές και τα πολλά ανέκδοτα ποιήματα (από τη δεκαετία 1940 έως σχεδόν τον θάνατό της με σημαντική ποιητική αξία) που βρέθηκαν στο Αρχείο της μετά τον θάνατό της (μαζί με πλήθος άλλο υλικό, ανέκδοτα πεζά, προσχέδια μυθιστορημάτων και θεατρικών έργων, ανέκδοτα θεωρητικά κείμενα και ημερολογιακές καταγραφές, δείγματα μιας πλούσιας και πολύπλευρης πνευματικής ενασχόλησης) μαζί με την τελευταία της, υπό έκδοση σύνθεση, *Τα προϊστορικά και τα πιο πριν*.

Μετά τον θάνατό της κυκλοφόρησαν επίσης σε συγκεντρωτική έκδοση τα ανέκδοτα ή αθησαύριστα θεωρητικά της κείμενα, διαλέξεις και εισηγήσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό που συμπληρώνουν το σημαντικό θεωρητικό της έργο, και σε αναθεωρημένη έκδοση η μετάφραση των ποιημάτων του Dylan Thomas, και της *Καθιστής γυναίκας* του G. Apollinaire.

Συνοπτική εργογραφία Λύντιας Στεφάνου

Ποίηση

- *Ποιήματα*, [χ.ε.], Αθήνα 1958•
- *Τοπία από την καταγωγή και την περιπλάνηση του Υκ* (ποίημα σε 4 μέρη), εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1965, β' έκδ. Ίκαρος 1990•
- *Έξι επεισόδια από τον κύκλο των τεράτων*, εκδ. Ερμείας, Αθήνα 1971•
- *Τα Μεγάφωνα*, εκδ. Ερμείας, Αθήνα 1973•
- *Οι Λέξεις και τα Πράγματα*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1983•
- *Απαντα τα Ποιήματα, Τόμος Α'. Οι συλλογές (1958-1983), Τόμος Β'. Ανέκδοτα και Νεανικά*, εισαγωγή-επίμετρο-επιμέλεια Ξένη Σκαρτσή, εκδόσεις Γαβριηλίδης 2018

Θεωρητικό έργο

- *Το πρόβλημα της μεθόδου στη μελέτη της ποίησης*, Κάλβος 1972, ²1981 (Β' Κρατικό Βραβείο κριτικής-δοκιμίου 1973)
- *Γενικά και ειδικά για την ποίηση*, εκδ. Σοκόλη 1993 (Α' Κρατικό Βραβείο κριτικής-δοκιμίου 1994)
- *Κριτικές Μελέτες και Σημειώματα*, εισαγωγή-επιμέλεια Ξένη Σκαρτσή, εκδόσεις Σοκόλη 2019

Μεταφράσεις

- Thomas, Dylan, *Ποιήματα*, εκδ. Ερμείας, Αθήνα 1982 (με εκτενή εισαγωγή), δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση, εκδ. Σοκόλη, Αθήνα 2020
- Bowra, C. M., *Ποίηση και πολιτική 1900-1960*, εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμας, Αθήνα 1982
- Apollinaire, Guillaume, *Η καθιστή γυναίκα*, εκδ. Ερμείας, Αθήνα 1982, ²1990, εκδόσεις Φαρφουλάς, Αθήνα 2019, επιμέλεια-σημειώσεις Πάρις Δάγλας, πρόλογος Ξένη Σκαρτσή
- Suard, François, François, Orsini, Bots, Hans, κ.ά., *Ευρωπαϊκά Γράμματα*, εκδ. Σοκόλη – Κουλεδάκη, Αθήνα 1999 (με τους Τατιάνα Τσαλίκη-Μηλιώνη, Βίκτορα Ιβάνοβιτς)
- Romilly, Jacqueline De, *Ο Θουκυδίδης και ο αθηναϊκός ιμπεριαλισμός: η σκέψη του ιστορικού και η γένεση του έργου*, εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμας, Αθήνα 2004
- Mossé, Claude & Annie Schnapp – Gourbeillon, *Επίτομη ιστορία της αρχαίας Ελλάδας 2000 - 31 π.Χ.*, εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμας, Αθήνα 2008
- Montague Woodhouse, Christopher, *Η ιστορία ενός λαού: οι Έλληνες από το 324 έως σήμερα*, εκδ. Τουρίκη, Αθήνα 2008

Αριστέα Παπαλεξάνδρου, ποιήτρια, δ.φ.

Μιλώντας για την πνευματική μου μητέρα Λύντια Στεφάνου

*Κι άραγε υπάρχει πια αθώος κανείς
Πάνω σε τούτο δω το πληγιασμένο μήλο
που 'ναι για πέταμα στον τενεκέ των σκουπιδιών του κόσμου;
(Λύντια Στεφάνου, «Το αόρατο», Οι Λέξεις και τα Πράγματα)*

Κυρίες και Κύριοι,
Αγαπητοί Συνάδελφοι,
Αγαπητά μου παιδιά,
Φίλες και φίλοι,

Καλησπέρα σας. Θα ξεκινήσω με το πολύ κοινότοπο, αλλά ειλικρινές, πιστέψτε, «Είμαι πολύ συγκινημένη», που βρίσκομαι εδώ για να μιλήσω για την Λύντια Στεφάνου, στον πλέον κατάλληλο χώρο: σε ένα σχολείο, από τα φημισμένα της χώρας μας, και μάλιστα σε ένα σχολείο δημόσιο. Το τονίζω αυτό, θεωρώντας ευτυχή συγκυρία την αποψινή μας συνάντηση, γιατί η Λύντια Στεφάνου, υπήρξε για μένα μια σπουδαία δασκάλα, χωρίς να είναι δασκάλα και κυρίως, χωρίς ποτέ να αισθανθώ ότι μου διδάσκει. Ίσως γιατί το πρώτο που μου έμαθε είναι ότι η ποίηση δεν διδάσκεται, για να θυμηθώ εδώ, την ρήση του Όσκαρ Γουάιλντ, ότι «η εκπαίδευση είναι κάτι το αξιοθαύμαστο, αλλά καλό είναι να θυμόμαστε ποτέ-ποτέ ότι τίποτα που αξίζει να το γνωρίζεις κανείς δεν διδάσκεται». Ο Γουάιλντ ήταν άλλωστε, ένας από τους πολλούς αγαπημένους μας συγγραφείς, τον οποίον συχνά αναφέραμε στις ατέλειωτες συζητήσεις μας, μαζί με μια πλειάδα άλλων. Και συμβαίνει η περίπτωση της Στεφάνου να ανατρέπει αυτήν την, ούτως ή άλλως ειρωνική του ρήση, ως υπόδειγμα δασκάλας δίχως η ίδια να είναι δασκάλα.

Ήταν, ακόμη είναι, από τους πολύ σπάνιους εκείνους ανθρώπους, που ευθύς εξαρχής σου ενέπνεε, από την μια, πρωτόγνωρη οικειότητα, και από την άλλη, το δέος απέναντι στο άπιαστο. Γιατί δίχως αμφιβολία, ακτινοβολούσε μια σχεδόν μεταφυσική πνευματικότητα, ώστε χωρίς πολλά λόγια, να έχεις την αίσθηση ότι η γυναίκα που βλέπεις μπροστά σου μπορεί να σου αλλάξει την ζωή ή μάλλον να σου δείξει τον δρόμο προς την ελευθερία να διαλέξεις το όνειρό σου. Εμένα μού έδειξε τον δρόμο της ποίησης ή μάλλον με έκανε να πάρω στα σοβαρά, τα νεανικά μου τότε γραπτά, και μάλιστα σε μία περίοδο που τα καλλιτεχνικά μου ενδιαφέροντα προσανατολίζονταν κυρίως προς στο θέατρο, και όχι προς την ποίηση.

Πώς το κατάφερε να συμβεί; Είναι τόσο μυστηριώδες, που πραγματικά δεν μπορώ να το εξηγήσω, ακόμα και ύστερα από τόσα χρόνια. Αυτό που με σιγουριά θα πω είναι ότι στάθηκα τυχερή να γνωρίσω, όταν ήμουν πολύ νέα, μία μεγάλη ποιήτρια, που ήταν συγχρόνως και πολύ καλός άνθρωπος. Αυτό πιστέψτε με, είναι πολύ πολύ σπάνιος συνδυασμός. Θα μπορούσα να μιλάω

ώρες για τα όσα μου έμαθε, θεωρώ όμως χρέος μου, στον λίγο χρόνο που διαθέτω, να συνοψίσω κάποια βασικά στοιχεία της ποιητικής της.

Σε γενικές γραμμές, ο λόγος της είναι κατά βάση μυστικιστικός, αντηχώντας τον πόνο του ιστορικού ανθρώπου. Γνήσιος λυρισμός, δραματουργικό στοιχείο, αλλά και λεπτή ενίοτε ειρωνεία, συνθέτουν μια ιδιότυπα μοντέρνα ποίηση, με πολυφωνικό χαρακτήρα. Ο στίχος της ελεύθερος, αλλά ζυμωμένος με τα εκ των ων ουκ άνευ υλικά της ποιητικής μας παράδοσης, από την εκκλησιαστική ποίηση έως τον *Ερωτόκριτο* και τον Σολωμό, κατάδικός της εντέλει, σαν μια μεταφυσική δύναμη να υπαγορεύει την εσώτερή της φωνή. Ασκημένη εστέτ, ξέρει να αφουγκράζεται την ηχητική των εργαλείων της, που δεν είναι παρά «Αυτές οι λέξεις».

Στην ποίησή της, δεσπάζει η όραση η αισθησιακή των πραγμάτων, αλλά και η ενόραση των επερχομένων, που υπαγορεύει τους, γραμμένους εν έτει 1957, γνήσιας οικολογικής συνείδησης, στίχους: *Μάζευε η γης τον θυμό της σε λόφους και μικρά πλατώματα / Ένα γύρο σωπαίνοντας μην τύχει και ξεφύγει. Τους τόσο επίκαιρους, στις πρώτες αυτές δεκαετίες του 21ου αιώνα που διανύουμε, που η γης όλο και πιο απειλητικά μαζεύει τον θυμό της σε λόφους και μικρά πλατώματα, στο ύστερα [του] χαλασμού [που] ο κόσμος ξαναγύρισε στο χάος.*

Δεν θέλω να σας κουράσω. Άλλωστε είναι μία ποιήτρια τόσο πολυδιάστατη, που στα λίγα λεπτά που διαθέτω, δεν μου επιτρέπεται παρά ελάχιστες ψηφίδες της ποιητικής της να θίξω. Κατά την ταπεινή μου γνώμη, η Στεφάνου έχει γράψει κάποιους από τους ερωτικότερους στίχους της νεοελληνικής γραμματείας, όπως ο εμβληματικός:

Μόνο επειδή εσύ ταξιδεύεις υπάρχει ο χώρος, αγάπη μου,

από την συλλογή *Τοπία από την καταγωγή και την περιπλάνηση του Υκ*. Αλλού πάλι, η σάτιρά της αποκτά έναν καθολικό χαρακτήρα, καθώς η ανησυχία της δεν περιορίζεται γύρω από τα δεινά της εκάστοτε εποχής και του εκάστοτε τόπου.

Έτσι, στα *Μεγάφωνα*, ένα ποίημα που μπορεί να διαβαστεί σαν libretto σατιρικής όπερας κατά της Χούντας, ξεχωρίζουν στίχοι ευρηματικής σάτιρας, με παροιμιώδη χαρακτήρα. Παραθέτω το απόσπασμα από το «animato» του «Μικρού νυχτερινού εμβατηρίου»: *Μερικοί προτιμάνε τα γρόσια, / Τα μαζεύουν σωρό στο σωρό, / Μερικοί προτιμάνε τη δόξα, / Αλλά εγώ προτιμώ και τα δυο.*

Φτάνοντας προς το τέλος, αισθάνομαι την ανάγκη να υπενθυμίσω ότι η Λύντια Στεφάνου αφοσιωμένη στο έργο των άλλων, όλο και ανέβαλλε την έκδοση των δύο τελειωμένων ποιητικών συλλογών της. Προφανώς, η προσήλωσή της στην μελέτη της λογοτεχνίας την έκανε όλο και πιο αυστηρή στην αυτοκριτική της. Έτσι, δεν πρόλαβε να τυπώσει κανένα ποιητικό βιβλίο μετά το 1983. Οφείλουμε στην ποιήτρια και καθηγήτριά σας, κα Ξένη Σκαρτσή, την μεταθανάτια έκδοση του έργου της, που πραγματικά

αναπλήρωσε ένα μεγάλο κενό, καθώς τα βιβλία της υπήρξαν εκτός εμπορίου επί δεκαετίες.

Θα υπογραμμίσω στο σημείο αυτό, ότι ο δραματουργικός χαρακτήρας της μπορεί να συμβάλει στην αξιοποίηση της γνήσιας πολυφωνικότητάς της πιο έμπρακτα, με το ανέβασμα κάποιων έργων της. Ειδικά τα *Μεγάφωνα*, τα τόσο επίκαιρα σήμερα, επιβάλλεται να ηχήσουν στον φυσικό τους χώρο, που δεν είναι παρά η θεατρική σκηνή.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν μια δειγματοληπτική περισκόπηση σε μια ποίηση όπου ζωντανεύει ένας κόσμος που πλήρης εμπειριών καταδεικνύει — χωρίς ποτέ να κοινωνιολογεί— το εφήμερο της ευτυχίας και της δυστυχίας, ενδυναμώνοντας τον αναγνώστη της, και καθιστώντας την ίδια στιγμή, εφικτό το ανέφικτο, μέσα από την παρακαταθήκη των ελπίδων. Έτσι, όσο κι αν τα μεγάφωνα της ήχησαν το αντίθετο, η όλη παρουσία της Λύντιας Στεφάνου στα γράμματα συνθέτει έναν αισιόδοξο αντίλογο στις δυσοίωνες Κασσάνδρες των ημερών της, των ημερών μας. Λοιπόν, όχι, ούτε ήταν ποτέ, ούτε θα μένει πάντα ακίνητη, ακίνητη, / ασφαλώς, η γη, / ακίνητη, ακίνητη, ασφαλώς, / η ιστορία. Κι εμείς, είτε πιστεύουμε είτε όχι στο παραμύθι του χρόνου, τουλάχιστον μπορούμε να αφεθούμε στους στίχους της: *Έξω απ' τις εποχές / Έξω από το φθινόπωρο / Έξω απ' την ιστορία.*

Μια φανταστική συνέντευξη των μαθητών/τριών του Ομίλου Δημιουργικής γραφής με τη Λύντια Στεφάνου

Επιμέλεια: Ξένη Σκαρτσή

Λύντια Στεφάνου καλησπέρα. Ξέρουμε ότι σπάνια δίνετε συνεντεύξεις. Σας ευχαριστούμε που δεχτήκατε να μας δώσετε αυτή τη συνέντευξη. Θα ξεκινήσω με μια κοινότοπη ερώτηση αλλά που έχει πάντα ενδιαφέρον για τους αναγνώστες μας: Πότε ξεκινήσατε να γράφετε ποιήματα; Υπήρξε κάποιος που σας έσπρωξε να ασχοληθείτε με την ποίηση;

Μεγάλωσα σε ένα σπίτι που η ποίηση κυκλοφορούσε πάντα στην ατμόσφαιρα. Πριν ακόμα μάθω να γράφω, φαίνεται ότι έλεγα ποιήματα. Τα έλεγα, τραγουδιστά κάπως, ήτανε σαν να τραγουδούσα, δεν ξέρω πώς να το πω αλλιώς, τα χαιρόμουν. Μετά έγραφα ποιήματα, είχα την τύχη να πάω σ' ένα σχολείο, το Πειραματικό [του Πανεπιστημίου Αθηνών], όπου μας ενθαρρύνανε να γράφουμε ποιήματα. Λοιπόν έγραφα ποιήματα πλέον, ήξερα να γράφω.

Στη συνέχεια, στην Κατοχή, όπως και πολλοί άλλοι έφηβοι, κατέφευγα στην ποίηση για να ξεχάσω τη φρίκη που μας περιτριγύριζε. Έχω κρατήσει αρκετά από αυτά τα ποιήματα, που είναι επηρεασμένα από τα διαβάσματά μου της περιόδου εκείνης, τον Σολωμό, του Καρυωτάκη, τους συμβολιστές που αγαπούσε πολύ ο πατέρας μου. Τα είχα μάλιστα οργανώσει και σε μορφή συλλογής, την οποία βέβαια ποτέ δεν έβγαλα.

Πότε δημοσιεύσατε το πρώτο σας ποίημα;

Λοιπόν, η πρώτη μου ποιητική εμφάνιση, ας το πούμε έτσι, ήτανε στο ένα και μοναδικό τεύχος ενός περιοδικού που βγάλαμε με τους συμμαθητές μου στο Γυμνάσιο της Λάρισας, τις «Μαθητικές σελίδες», με το βαρύγδουπο ψευδώνυμο «Αφελής φαντασμένη». Τότε έφτιαξα και τον πρώτο μου σύλλογο, τον σύλλογο «Η Τρέλα», με καταστατικό, ταυτότητα μελών, τα πάντα.

Η πρώτη μου επίσημη εμφάνιση έγινε το 1944-45, σε ηλικία 17 ετών, σε νεανικά περιοδικά που εκδίδαμε τότε κάποιες παρέες από ποιητές της γενιάς μου, όπου πρωτοεμφανίστηκαν και άλλα πολλά γνωστά ονόματα της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, τη *Νεανική φωνή*, τον *Παλμό* και το *Αιγείο*.

Ζήσατε τα χρόνια της εφηβείας σας στη μετακατοχική Αθήνα, μια περίοδο έντονων πνευματικών ζυμώσεων και καλλιτεχνικού οργασμού. Μπορείτε να μας μεταφέρετε την ατμόσφαιρα εκείνης της εποχής;

Ήμασταν μια παρέα αγόρια και κορίτσια εκείνον τον καιρό, είχαμε πολλές ελεύθερες ώρες γιατί τα σχολεία υπολειτουργούσαν, και κάποια μέρα βρέθηκα μαζί τους στο πατάρι του Λουμίδα, όπου κατέληξα να περνάω τα μεσημέρια μου. Ανεβαίνοντας τη σκάλα του Λουμίδα της οδού Σταδίου, τα τραπέζια ήταν τοποθετημένα κατά μήκος των τοίχων σε σχήμα πι. Στο δεύτερο τραπέζι του ενός τοίχου καθόταν πάντα ο Ελύτης με τον Γκάτσο. Στο βάθος, στη μια γωνιά του πι ήταν καθισμένος πάντα ο Σαχτούρης, μόνος ή με παρέα, στην άλλη γωνιά καθόντουσαν κυρίως ζωγράφοι και μουσικοί, ο Τσαρούχης, ο Μαυροΐδης, ο Μάνος Χατζιδάκις, σπάνια ο Μίκης Θεοδωράκης κι ο Αργύρης Κουνάδης. Καμιά φορά έρχονταν επίσης ο Εγγονόπουλος και ο Εμπειρίκος. Τα τραπέζια ανάμεσα ήταν γεμάτα από εκκολαπτόμενους λογοτέχνες, καλλιτέχνες, διανοούμενους που πολλοί έγιναν διάσημοι αργότερα. Νομίζαμε ότι το πατάρι ήταν το κέντρο της γης, ότι εκεί παιζόταν το μέλλον της νέας ποίησης, της ζωγραφικής, της μουσικής κλπ.

(...) Ακόμη ένας άλλος τόπος συνάντησης ήταν το μπαρ του Απότσου, στην οδό Σταδίου, όπου σύχναζε κι έπινε ο Κατσίμπαλης με τον Καραντώνη και πολλούς έλληνες και ξένους φίλους του. Αυτή ήταν πάνω κάτω η μεταπολεμική ποιητική Αθήνα μέχρι το 1953 που εγώ έφυγα από την Ελλάδα.

Έχετε πει αλλού ότι ήσασταν «παμφάγος αναγνώστης» από μικρή. Και το γεγονός ότι μπορούσατε να διαβάσετε με άνεση σε τρεις γλώσσες, ελληνικά, αγγλικά, γαλλικά, βοήθησε πολύ σ' αυτό. Ποια ήταν τα πρώτα βιβλία που διαβάσατε; Ποια απ' αυτά σας επηρέασαν ιδιαίτερα;

Θα ανατρέξω πάλι στα μαθητικά μου χρόνια. Δέκα ετών, στο γυμνάσιο της Κέρκυρας, είχα την τύχη να διδαχθώ από μια ελληνίστρια, αυτές που υπήρχαν παλιά, που μας πέρασε όλη την πρώτη οκταταξίου με τον Σολωμό. Έτσι έμαθα τον Σολωμό και τον αγάπησα πάρα πολύ, ήτανε η πρώτη, η μεγάλη, η μόνιμη αγάπη της ζωής μου. Η άλλη ήτανε οι *Ψαλμοί* του Δαβίδ. Τους διάβαζα επίσης και, παρ' όλη τη γλώσσα, τους καταλάβαινα μια χαρά, με βοήθεια, πού και πού, για τις δύσκολες λέξεις. Από κει και πέρα, ύστερα από τις δυο αυτές καίριες ανακαλύψεις, διάβασα γαλλική ποίηση,

αγγλική ποίηση, όλη βέβαια την ελληνική, σταμάτησα πολύ στον *Ερωτόκριτο* κι αργότερα στον Κάλβο.

Ποιο βιβλίο σας είναι το αγαπημένο σας;

Νομίζω τα *Τοπία από την καταγωγή και την περιπλάνηση του Υκ*.

Μιλήστε μας γι' αυτό.

Ο Υκ είναι ένα πλάσμα που βγαίνει σαν από τους βράχους μέσα, στοιχειό, άνθρωπος, άγγελος, τι απ' όλα αυτά. Έτσι είναι ίσως η φύση του ανθρώπου ή, θα μπορούσαμε να πούμε, η φύση μέσα στον άνθρωπο, η φύση που ανθίζει με τον έρωτα.

Ο Υκ είναι ένα σύμβολο «του ανθρώπου που έζησε την εφηβεία και τη νεότητά του μέσα στις φλόγες, τους φόβους, την περιπέτεια, και κυρίως το χωρίς διέξοδο, χωρίς καθαρό ουρανό τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου, οποιοδήποτε παιδί ή έφηβος του τελευταίου πολέμου με την επίμονη θέληση, που όσοι από μας την έζησαν δεν θα ξεχάσουν ποτέ, να σταθεί μέσα στο χάος και στην βαρβαρότητα που εισβάλλει από παντού.

Ο Καραντώνης λέει πως ο Υκ, καθώς περιπλανιέται στον κόσμο, ταυτίζεται κατά κάποιο τρόπο και μαζί σας, καθώς προσωποποιεί την ποιητική σας περιπλάνηση μέσα στον σύγχρονο κόσμο. (Ιερουσαλήμ, Άγκυρα, Λευκωσία, Σόφια, Γενεύη, Λονδίνο, Καμπέρα).

Ναι, σωστά.

Έχετε γράψει πάρα πολλά άρθρα για τη λογοτεχνία, έχετε εκδώσει δυο σημαντικά θεωρητικά βιβλία τα οποία θεωρούνται πρωτοποριακά για την εποχή τους και έχουν τιμηθεί και τα δύο με το Κρατικό Βραβείο. Τι σας ώθησε να ασχοληθείτε με τη θεωρία της λογοτεχνίας;

Κοιτάζτε, πιστεύω πως κάθε ποιητής φέρνει μέσα του έναν κριτικό σε λανθάνουσα κατάσταση. Όπως έλεγε και ο Μπωντλαίρ: «Είναι φυσικό για τους μεγάλους ποιητές να γίνονται κριτικοί», θέλοντας «να ανακαλύψουν τους σκοτεινούς νόμους που είναι αιτία της δημιουργίας τους». Πέρα απ' αυτό, πιστεύω ακόμα πως ο ποιητής έχει χρέος να φέρει σε επαφή και να «διαπαιδαγωγήσει» το ευρύ κοινό στην ποίηση. Το παράδειγμα έδωσαν άλλωστε πολλοί μεγάλοι ποιητές μας, όπως ο Παλαμάς και ο Άγρας.

Θυμάμαι πάντα αυτό που γράφατε σε ένα από τα πρώτα σας άρθρα: «Αν το γράψιμο της ποίησης είναι μια μορφή δημιουργίας, το διάβασμά της είναι μια μορφή αναδημιουργίας. (...) η σωστή ανάγνωση δίνει μια δημιουργική χαρά, κάπως σαν να συμμετείχαμε στο γράψιμο των *Ελεύθερων Πολιορκημένων* η μιας *Ωδής του Κάλβου*.»

Ναι, αυτή τη δημιουργική χαρά θέλω να ωθήσω τον απλό αναγνώστη της ποίησης να βρει.

Είστε επίσης πολύ γνωστή ως μεταφράστρια. Πόσο σημαντικό θεωρείτε το μεταφραστικό σας έργο; Ποια σχέση πιστεύετε πως έχει η μετάφραση με την πρωτογενή ποιητική δημιουργία;

Ασχολήθηκα από πολύ νωρίς με τη μετάφραση. Ήταν ένας τρόπος να έρθω και σε στενότερη επαφή με το έργο ποιητών που θαύμαζα πολύ ή αναγνώριζα συγγένειες μαζί τους, όπως τα ποιήματα του Ντύλαν Τόμας. Η μετάφραση για μένα είναι μια μορφή δημιουργίας ομολογώ με την ποίηση. «Η δουλειά του ποιητή που ακούει στη γλώσσα των πουλιών ή των αγγέλων ή ακόμα των βουβών βράχων κι ολόκληρης εκείνης της αμίλητης ανθρωπότητας, ένα κείμενο που μόνο εκείνος αναγνωρίζει και προσπαθεί να το μεταφέρει σε μια γλώσσα που γνωρίζουν όλοι, δεν διαφέρει και τόσο πολύ από τη δουλειά του μεταφραστή».

Πέρα από τις προσωπικές σας ενασχολήσεις, είχατε έντονη παρουσία στα πνευματικά και καλλιτεχνικά δρώμενα της εποχής σας: έκδοση περιοδικών, συμμετοχή σε σημαντικές πολιτιστικές οργανώσεις, η ίδρυση της γκαλερί Μέρλιν, το Συμπόσιο Ποίησης, η συμβολή σας στην καθιέρωση της Ημέρας Ποίησης... Τι σας ώθησε να αφιερώσετε τόσο μεγάλο μέρος του προσωπικού σας χρόνου σε πολιτιστικές δραστηριότητες;

Πιστεύω πως ο ποιητής δεν πρέπει να ζει κλεισμένος στο «ιδιωτικό του φρούριο», αλλά να ενδιαφέρεται για την πραγματικότητα γύρω του. Να έχει αυτό που έλεγε ο Άγρας «συνείδηση κοινωνικού καλλιτεχνικού χρέους». Όπως έλεγα κλείνοντας την εναρκτήρια εισήγησή μου κατά τον πρώτο εορτασμό της Ημέρας Ποίησης στην Ελλάδα, στις 21 Μαρτίου 1998: πρέπει να αγωνιστούμε «για να βγει η ποίηση από το περιθώριο της ζωής», να περάσουμε στην επόμενη χιλιετία το μήνυμα ότι «Η Ποίηση είναι για Πάντα». Για όλους τους καιρούς. Και για τους δύσκολους καιρούς, σε ολόκληρη την Ευρώπη όπου παίζεται σήμερα, για να κερδηθεί ή να χαθεί, το στοίχημα ενός ολόκληρου πολιτισμού απέναντι στην εκβαρβάρωση.

Ποιο είναι το βασικό μήνυμα του έργου σας;

Η επιδίωξή μου είναι να διηγηθώ μιαν άλλη κατάσταση του κόσμου, χωρίς να αγνοώ, ή κιόλας επειδή δεν αγνοώ, την πραγματικότητα γύρω μου, κι αυτό να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε η διήγηση ανακαλώντας τα ουσιώδη, όπως για παράδειγμα αυτά του Δεύτερου Μεγάλου Πολέμου, να αντιπαραθέτει μια διαφορετική, πιο πέρα, δυνατότητα, έναν κόσμο πρωτογενή και εσωτερικά ισορροπημένο, «*πάντοτε ανέγγιχτο και νέο*».

Κλείνοντας, τι θα συμβουλευάτε τους νέους ποιητές;

Η ποίηση δεν είναι μόνο έμπνευση. Απαιτεί σκληρή δουλειά. Να γράφουν, να σκίζουν, να ξαναγράφουν. Και να διαβάζουν. Να διαβάζουν πολύ. Η γραφή προϋποθέτει την ποιητική αγωγή, τη βαθιά γνωριμία πρώτα πρώτα με τη δική μας ποιητική παράδοση.

Λύντια Στεφάνου, ευχαριστούμε πολύ.

Λύντια Στεφάνου. Ένα μικρό ανθολόγιο

Ιστορία III (απόσπ.)

Δρόμοι της άνοιξης που περπατήσαμε μαζί.
Φωνές, αργοπορημένα ποτάμια του σούρουπου,
Κήποι που φύτρωνε το άσπρο
Γέφυρες ξύλινες εμπρός στα παραθύρια της αγάπης
Όταν απλώσαμε τα χέρια ο ένας προς τον άλλο

Φοίβος Ποικιλίδης, Γ5

Ιστορία IV

Άλλα μάτια στάθηκαν ανάμεσα στους βράχους.
Ονομασίες φυσικομαθηματικές.
Ένα-ένα γεννήθηκαν τα θηρία ως τα έντομα.
Η θανατηφόρα μύγα κυνήγησε τον άνεμο.

Εσύ ξεκίνησες μιαν άνοιξη
Πώς ξεκινούν τα λουλούδια
Όταν ο σπόρος πέσει σε γη καλή.
Άνεμος ούριος φυσούσε ως την άκρη του κόσμου·
Τον χαλασμό.

Θέρισαν αίμα.

Τι να διαβάσω στους χάρτες της γενιάς μου;

Ξενοδοχεία και πάρκα σε χαμένους τόπους.
Στρατός της κατοχής, megáfwna μες στις ανθρωποφάγες νύχτες.
Η φωνή της ύαινας καθώς σώνονταν τα πτώματα του πολέμου

Τα μισά τα 'παν ήρωες
Οι άλλοι κλέφτες δολοφόνοι τροφή για τα σκουλήκια
—Στο τέλος πάντα πιάνονται— στο τέλος η αστυνομία,
Κράνη, σαγόνια, εγκέφαλοι που καταπίνουν
Όλες μαζί τις ανθισμένες κερασιές.

Κι αυτή η πληγή που αλλάζει θέση ολοένα
Κοντά στον ίδιον επίμονο έρωτα χωρίς όνομα.

(Ποιήματα, 1958)

Κλιμάκιον ανιχνεύσεως (απόσπ.)

Να το κομμάτι αυτό της νοσταλγίας, που χαραχτηκε
Ανάμεσα στα μάτια και στην καρδιά.
Ήταν η θάλασσα μόλις βαθιά
Όλο κολώνες, διάδρομοι όπου μπαινόβγαιναν οι γλάροι
Και δένονταν τα σύννεφα σε τρόπαια πολύχρωμα

(Ποιήματα, 1958)

Αναστασία Κατσικά, Α3

Σκοτεινιάζει

Ανοιχτόχρωμη γαλήνη ποτίζει τις ρίζες των κυπαρισσιών
Μακριά ανάβουν τα φώτα στην πολιτεία
—Απέραντη ανοιξιιάτικη θάλασσα—

Τα χλωμά παιδιά ονειρεύονται ουρανοξύστες
Σκυμμένα πάνω στα σκοτεινά παράθυρα
Κι όταν περνάει το τελευταίο τραμ στη λεωφόρο
Τα μάτια μεγαλώνουν απίστευτα και πεθαίνουν

Νυχτολούλουδα πλεγμένα στο τραγούδι της δύσης
Αγκαλιάζουν σφιχτά ένα ονειροπαρμένο σύννεφο
Ω η χαμένη ποίηση της εφηβείας
Η χαμένη σιωπή της ανάμνησης
Μόνο οι γραμμές του τελευταίου τραμ στη λεωφόρο
Περπατούν αρμονικά ως το άπειρο

Σκόνη δειλινή βαραίνει την ανάσα της ακακίας
Βυθισμένες σε χλιαρές μελαγχολικές αφές
Πεθαίνουν οι κοσμοθεωρίες

Μες στα πεύκα περνάει ένα κορίτσι και χάνεται
Ξεφυλλίζοντας αργά κίτρινες μαργαρίτες
Παράξενα ηχούν τα κουρασμένα λόγια
Μέσ' στην πλατιά παλάμη του δειλινού
Βαθιά μου ξετυλίγεται μια προσμονή χωρίς τέλος
Υγρή από δάκρυα – όλα τα δάκρυα που δε χύθηκαν ακόμα.

(περ. *Αιγείο*. Φύλλο των νέων ποιητών, τεύχ. 1, Ιούνιος 1945)

Φίλιππος Κρουστάλλης, Α3

Η συμφωνία του Αιγαίου πελάγου (απόσπ.)

Πέρα στα βράχια του νοτιά γελάει μια θάλασσα
Με ξανθά δελφίνια γλάρους και όστρακα
Τα παιδιά με τις καρδιές των γαλάζιων παραμυθιών
Οι μικροί ανυποψίαστοι θεοί της χαράς
Τραγουδάν: Ω Αιγαίο – Αιγαίο
Όνομα ηλιοκαμένου σφουγγαριού
Που αφήνει μέσ' στη χούφτα φως κι αρμύρα

(Τα πρώτα δημοσιευμένα ποιήματα, περ. Παλμός, 1945)

Ηρώ Κολυβά, Α3

Απουσία

Παίρνω απ' το κόκκινο φεγγάρι τ' όνειρο όπως το 'στειλες
Με τα τριαντάφυλλα τους βράχους τα κατάρτια του
Περιβόλια του Αυγούστου θάλασσες
Να τραγουδούν και να φεύγουν
Γεράνια να διασχίζουνε τα καλντερίμια του
Καθώς ανεβαίναμε δίχως μια λέξη
Μόνο κοιτάζοντας τους ίδιους άσπρους τοίχους
Να σμίγουν κάτω απ' τον ασβέστη
Σε μια βαθύτερη ανεξήγητη ζωή
Τους ίδιους ίσκιους απλωμένους στα σταυροδρόμια
Κι όλα τα σχήματα της νύχτας να κυλάν
Από γωνιά σε γωνιά δίχως μια λέξη
Ποτάμια σαν το κλάμα που μας έπνιγε

Κι άλλαζε θέση ολοένα
Στα μάτια στους κροτάφους στην καρδιά

Ανεβαίνει το κόκκινο φεγγάρι
Ματώνοντας τα σύννεφα και τους αμμόλοφους
Εδώ δεν έχει θάλασσα να την στολίζει
Στάχνα ροδάκινα σταφύλι όχι εδώ
Μονάχα η δίψα κι η έρημος μονάχα η δίψα κι η άμμος
Η αγάπη μου
–Πιο πέρα
Ο θάνατος σκαμμένος κιόλας δοσμένος σαν την σκιά
Οπού πλαγιάζει τα κορμιά προδίνοντας στη γης
Την πιο κρυφή τους ιστορία
–Τι λέω για θάλασσα ή για παράθυρα ανοιχτά στους βράχους –θυμάσαι;–
Ένα λουλούδι στο πρώτο στο δεύτερο η φωνή
Πιο πέρα το άστρο να πέφτει –πόσα χρώματα η νύχτα–
Και να γυρνάμε τα δωμάτια μέσα στ' όνειρο
Δίχως μια λέξη

Το κόκκινο φεγγάρι κρύφτηκε πάλι στις σκοτεινές του ρίζες
Μαζί με την αγάπη μου – Μαζί με τ' άλλα καλοκαίρια
(Ανέκδοτα ποιήματα 1950-1958)

Αθανασία Λαδοπούλου, Α3

Δήλος

Το πλοίο με αγριοτριανταφυλλιές στη γέφυρα και στα κατάρτια.
Εκεί μετρήσαμε το ύψος μας ως τ' άστρα – εκεί
Η μέρα άρχιζε απ' το μέτωπό σου.

Από τα χέρια έφευγαν πουλιά στους ουρανούς
Εχάραζαν τα μάτια σου τον ύπνο του πελάγου
Σχήματα και νησιά σε κάθε πέραςμα
Σε κάθε μονοπάτι του ήλιου.

Να 'ταν εκείνοι οι βράχοι που έφερναν τη δίψα
Τις πασχαλιές από μιαν άλλην άνοιξη
Στις αλυκές βαθιά του χρόνου
Να 'ταν τα μέλη των προγόνων μόλις που έσμιγαν
Ή τα δικά μας πλάι στην επιτάφια πλάκα;

Γέρνοντας το κεφάλι απ' τη μεριά της σκιάς
Να τραγουδάς.

Τώρα γυρνάω στ' αμπέλια στις φραγκοσυκιές
Η άμμος πάλι κι η ξερολιθιά με τα όρθια όστρακα
–Στις φτέρνες πλαγιάζει το φεγγάρι μουσκεύοντας τη γης–
Φύκια λυτές πλεξούδες άγουρες φωνές
Των κοριτσιών που βάφουν τους ανέμους του έτους
Με ηλιοτρόπια.
Κι εκεί που πέφτει ο άνεμος χτίζοντας άσπρες γειτονιές
Στοιχειώνοντας με το χαμόγελό σου όλα τα σταυροδρόμια
Σε τέσσερις γωνιές σε περιμένω.

Κάθε αυγή μες στις φλέβες μου σπάζει ένα ρόδι
Σημαδεύοντας με χιλιάδες τόξα τον ουρανό
Συλλαβίζοντας ήλιους που τρέχουν να σε φτάσουν
Σκοντάφτοντας στις ίδιες λέξεις ως τη θάλασσα.

Κι από παντού το κύμα καβάλα σ' άλλο κύμα.
Από παντού χτυπάει ο έρωτας στα παραθύρια μου.

(Ανέκδοτα ποιήματα 1950-58)

Τι να 'ναι

Τι να 'ναι ο καημός
κάτω από τα όνειρά μας;

Τι να 'ναι που περνάει μέσα στα όνειρα;
Άλλοι τον λεν: μας γέλασαν οι περιστάσεις.
Άλλοι: θά 'ρθει ο καιρός.
Όμως δεν ξέρω ποιος κατάλαβε ακριβώς τις περιστάσεις
Δεν ξέρω τι εκδικήσεις φέρνει ο καιρός.
Ω, μοναχά πως υποφέρω ξέρω.
Κάτω από τα όνειρα.

Το βράδυ όταν

Το βράδυ όταν εσύ κ' εγώ
«Εσύ» τι; Και τι «Εγώ»;
Το βράδυ όταν
σωπαίνουν οι δρόμοι, αραιώνουν
οι συγκοινωνίες
κι ανοίγουν οι δρόμοι των ονείρων
όταν εσύ κι εγώ
συναντιόμαστε στα μισά του δρόμου,
από ένα σ' άλλον ήλιο,
σ' ένα κατοικημένο διάστημα
το βράδυ όταν έρχεσαι πριν απ' τον ύπνο
ρίχνοντας χούφτες αστερόσκονη,
πώς να σε πω
για να σε αναγνωρίσουν;

Άνδρας Αθηναίος

Κοίταζε γύρω, κοίταζε ως το βράδυ
που ήρθε πολλαπλασιάζοντας εικόνες από τα παλιά.
Πεύκα κοντά στη θάλασσα
και το φεγγάρι
σφαγμένο μες στα σύννεφα,
κι άλλες σφαγές, τραυματισμούς κι αιχμαλωσίες
κι άλλα, πιο πέρα, κορίτσια στα βουνά.
Αρχές ή γέρματα πάντα του φεγγαριού λιγνά
Πάντα του φθινοπώρου.

(Οι Λέξεις και τα Πράγματα, 1983)

Μνήμη II

Ας ήταν άλλο να μην ξημερώσει μέσα μου
Κείνη η θανατερή ακτή
Μ' αυτούς που πιθηκίζουνε τον άνθρωπο
Που καταστρέφουν τα παιδιά
Μ' όλα τα σύνεργα της φρίκης, το φαρμάκι
Για να παγώνουν το αίμα
Τρυπώντας δέρμα ρόδινο και λείο.
Τι να κοιτάξω στα νησιά; Γεμάτα εγκλήματα.
Πόσα παιδιά χαμένα; Δε φοβάστε;

(Οι Λέξεις και τα πράγματα, 1983)

Παρένθεση αλκυόνας

Τον Γιανουάριο καμιά φορά έρχεται ολόκληρη η άνοιξη
Με την πανσέληνο
Πάνω από άδειες, χιονισμένες πλατείες.

(Οι Λέξεις και τα πράγματα, 1983)

Ελισάβετ Στάση, Γ5

Τοπία από την καταγωγή και την περιπλάνηση του ΥΚ (1965)

η περιπλάνηση

X

Κείνη την εποχή
Συνάχτηκαν οι δυνατοί του κόσμου
Να ξανακάνουν μοιρασιά.
Κι επειδή τρώγανε πολύ
Φέραν καζάνια-ηφαίστεια
Και ζώα που το καθένα τους ένα βουνό και λόφος.
Απ' την αυγή μαγείρευαν
Γδέρναν και χώριζαν πλευρά
Κόβανε πόδια λιάνιζαν τα κόκαλα
Ξερίζωναν καλύβια
Ξεθεμέλιωναν τις πόλεις.
Αυτοί που ορίζουν τους σεισμούς και τις βροχές
Καίγαν σωρούς δαδί τον άνθρωπο.
Ο λυσσασμένος άνεμος τους κουβαλούσε στη ράχη του
Τα μολυσμένα ποτάμια τους κατέβαζαν στις θάλασσες
Χωρίς ντροπή τους έφεγγε για να διαβούν το φεγγάρι.

Γαία πελώρη,

Εσύ που δοξολόγησες στη γέννησή σου το ιλαρό τόξο του τραγουδιού
Όταν με χάρη κύκνου
Τινάχτηκε ο μακρύς λαιμός, τανίστηκε στα πέταλα
Που αφήνανε να πέφτουν
Όλες οι μυγδαλιές του ήλιου
Κι η ράχη σου ανατρίχιασε με χνούδι ευδαιμονίας
Με αγριολούλουδα του Αιγαίου
Κι όπως βουτάει το ψαροπούλι
Έκλεψες τις πιο σπάνιες αχιβάδες για να στολίσεις τους βράχους σου
Εσύ που παραστάθηκες στο πρώτο κλάμα του παιδιού
Πριν απ' τον πρώτο πόλεμο του κόσμου
Προτού ο νέος θεός μάθει το δόλο
Και τ' άλλα δικά μας καμώματα
Στα σπάργανα όταν νανούριζες
Με νυχτοπεταλούδες
Τα δυό παιδιά του έρωτα
Κι ήταν το παραμύθι σου πλεγμένο σαν το τρέξιμο αγριμιών
Μέσ' στ' όνειρο του κόσμου

Ήσουν εσύ, ίδια εσύ;

Φωλιά δεινοσαύρων
Σπήλαιο λεόντων
Παγίδα σκαμμένη από κεραυνούς

Στρογγυλή εσύ
Παραμορφωμένη
Πώς δεν άνοιξες
Τα χίλια σφραγισμένα στόματά σου
Να τους καταπιείς;
Αλλά
Γη-Τέρας
Εκ βαθέων ευλόγησες τα έργα των τυράννων
Από τότε που σε γνωρίσαμε.

Παντελής Κολαξής, Κλιμάκιον Ανιχνεύσεως, Α3

Τα ποιήματα προέρχονται από τις εκδόσεις *Άπαντα τα Ποιήματα, Τόμος Α΄. Οι συλλογές (1958-1983), Τόμος Β΄. Ανέκδοτα και Νεανικά*, εισαγωγή-επίμετρο-επιμέλεια Ξένη Σκαρτσή, εκδόσεις Γαβριηλίδης 2018

Όμιλος Γαλλικής Γλώσσας

Μεταφράσεις ποιημάτων της Λύντιας Στεφάνου στα Γαλλικά

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Βάσω Μεθενίτη

Lydia Stefanou (1927-2013)

Θα πάμε

—Θα πάμε, κει, μακριά
κει ψηλά
που δεν ηχεί παρά του Απείρου η Μουσική
θα πάμε κει πέρα
και θ' αντικρύσουμε
την ψυχήν ολόγυμνη του Απείρου.
—Τόσο ψηλά;
κι αν οι φτερούγες δε βαστάζουν;
κι αν λιώσουν σαν εκείνα τα φτερά
του Πρώτου Μύθου που μαθαίναμε
σαν τις φτερούγες που σκοτώσανε τον Ίκαρο;
—Πάλε θα πάμε. Ναι. Θα πάμε
ο Ίκαρος σκοτώθηκε
απ' τη λαμπρότη τη μεγάλη θαμπωμένος
και δεν αντίκρισε στα μάτια του τον θάνατο.
Ευλογημένο θα είναι αυτό το τέλος.
(Ανέκδοτη Νεανική Συλλογή 1940-43. Φλεβάρης 1942)

Nous irons (Μετάφραση: Δέσποινα Παπαδιαμάντη)

-Nous y irons, loin
là-haut
où seule résonne la Musique de l'Infini,
nous irons là-bas
et affronterons l'âme nue de l'Infini
- Si haut ?
même si les ailes ne durent pas?
même si elles fondent
comme ces ailes du Premier Mythe
que nous apprenions
comme les ailes qu'ils ont tuées Icare?
Encore une fois, nous irons.
Oui. Nous irons.

Icare a été tué par le grand éclat, aveuglé
et n'a pas vu la mort dans ses yeux.
Bénie sera cette fin
Février 1942

Ένα σπίτι

Ένα σπίτι που ξέμεινε:
Τοίχοι ψηλοί, μεγάλες κάμαρες, στο κέντρο η σκάλα.
Ταβάνια ξεφτισμένα και παντού λεκέδες
Σημάδια, αποτυπώματα ζωής.
Ένα παιδί που ανέβαινε στα τέσσερα τα σκαλοπάτια.
Κι ύστερα
Ένα παιδί που μετρούσε.
Κι ύστερα;

Une maison (Μετάφραση: Μυρτώ Λύσσαρη)

Une maison épuisée
de hauts murs, de grandes chambres, au centre l'escalier
des plafonds effilochés et des taches partout
des signes, des empreintes de vie
un enfant qui monte les escaliers à quatre pattes
et puis un enfant qui comptait
et puis

Χωρίς συνέχεια

Εσύ που ήμουν χρόνια πριν, παιδί,
Που έψαχνες στους ασβεστωμένους τοίχους
Σημάδια από παλιές βροχές, φωλιές από έντομα,
Μικρά επεισόδια στους κορμούς και στα κλαδιά, στο δάσος,
Χωρίς συνέχεια
Χρόνια πλην
Σε τούτο εδώ, πώς λέγεται; Το άθροισμα

Sans continuité (Μετάφραση: Μυρτώ Λύσσαρη)

Toi qui j'étais il y a des années, enfant,
qui fouillais les murs blanchis à la chaux
signes des pluies anciennes, nids d'insectes
petits épisodes dans les troncs et les branches, dans la forêt
sans continuité
des années mais dans ceci ici, comment ça s'appelle ?
La somme

Φεγγάρι

Ανάμεσα στους βράχους στρογγυλεύει
φωλιά χορταριού·
Στο βάθος της κυκλάμινα·
Και πιο βαθιά της γης το ρίγος ανεβαίνει.
Έτσι σταμάτησε η πυρκαγιά.
Πέρ' απ' τους βράχους άρχισε ν' αναγγέλλεται φως·
Φωλιά στρογγυλή και συνεννόηση νερών
Κι εκείνη που στ' αλήθεια ονομαζόταν Άρτεμις
Ερχόταν τώρα σαν αργό πεφταστέρι
προς του βουνού την αθέατη πλευρά
Ερχόταν επίσημα
να κατοικήσει στο φεγγάρι της ξανά.

Μέσα στον ύπνο τους χαμογελάσαν,
πολλά μαζί, τα παιδιά των ανθρώπων.

Αυτή θα λέει πάντοτε για τη χαρά

Lune (Μετάφραση: Ζωή Γαροφαλλάκη)

Entre les rochers se dessine un nid rond d'herbe
au fond duquel se trouvent des cyclamens
et plus profondément, le frisson de la terre monte.
ainsi l'incendie s'est arrêté.
par-delà les rochers, la lumière commence à se révéler,
un nid rond et l'entente des eaux.
et celle qu'on appelait vraiment Artémis
s'avancait maintenant, telle une étoile filante lente,

vers le versant caché de la montagne.
elle venait solennellement
habiter de nouveau sa lune.
dans leur sommeil,
les enfants des hommes
ont souri, nombreux ensemble.
Elle, elle parlera toujours de la joie.

Σκοτεινιάζει (απόσπ.)

Μέσ' στα πεύκα περνάει ένα κορίτσι και χάνεται
Ξεφυλλίζοντας αργά κίτρινες μαργαρίτες
Παράξενα ηχούν τα κουρασμένα λόγια

Μέσ' στην πλατιά παλάμη του δειλινού
Βαθιά μου ξετυλίγεται μια προσμονή χωρίς τέλος
Υγρή από δάκρυα – όλα τα δάκρυα που δε χύθηκαν ακόμα.
(περ. Αιγαίο. Φύλλο των νέων ποιητών, τεύχ. 1, Ιούνιος 1945, σ. 6)

Λουκάς Λεραντζής, Α3

Crépuscule (extrait) (Μετάφραση: Τζωρτζέλα Καταπόδη)

Parmi les pins passe une jeune fille, et disparaît,
feuilletant lentement des marguerites jaunes.
Les mots fatigués résonnent étrangement
dans la large paume du crépuscule.
En moi se déploie une attente infinie,
humide de larmes – toutes les larmes qui n'ont pas encore été versées.

Μυρτώ Κυράκη, Α3

**Ποιητικά κείμενα μαθητών/τριών
με αφόρμηση στίχους από ποιήματα της Λ. Στεφάνου**

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Ξένη Σκαρτσή

Όμιλος Δημιουργικής Γραφής

Πήρα ένα αντίλαλο/ Τον αγκάλιασα/ Κι έγινε φως

*Το κόκκινο φεγγάρι κρύφτηκε πάλι στις σκοτεινές του ρίζες
Φωνές, αργοπορημένα ποτάμια του σούρουπου*

Ανοιχτόχρωμη γαλήνη πότιζε τις ρίζες των κυπαρισσιών

Μαλβίνα Σιάτρα

Το κόκκινο φεγγάρι κρύφτηκε πάλι στις σκοτεινές του ρίζες
Ενώ τα έρημα βουνά ουρλιάζουν δυνατά
Εα ζώα όλα πηγαίνουν να φωλιάσουν στα ζεστά τους σπίτια
Και τότε ένας ήχος αποκρουστικός ακούγεται μέσα απ' του κόκκινου φεγγαριού το
σιγανό το φως.
Ποιος; Πού Πότε; Γιατί; Αναρωτιέται της ερημιάς η σκοτεινή σιωπή.

Αλέξανδρος Σταθούσης

Φθινόπωρο

Φωνές αργοπορημένα ποτάμια του σούρουπου
Παιδιά, μεγάλοι κουλουριασμένοι στα σκεπάσματα
Φεύγουν τα νερά με το φεγγάρι
Τρέμουνε κι ανεβαίνουν ασημένιες σκάλες.
Στο τέλος οι δρόμοι καταλήγουν σε ένα μικρό σπίτι
Κανένας δεν είναι μέσα
Σκοτάδι, ησυχία
Στους λόφους φωταγωγημένη, άσπρη, γαλάζια η νύχτα
Μεσ' στα πεύκα περνάει ένα κορίτσι και χάνεται.

Πολλές ερωτήσεις δίχως απάντηση.
Στον αέρα ψίθυροι από μυστικά περασμένων καιρών.
Τα φύλλα στροβιλίζονται,
Φτερά από όνειρα που κάποτε ανήκαν στον ουρανό.
Στο μικρό σπίτι, στο τέλος του δρόμου,
Ένα παράθυρο μένει ανοικτό.

Η νύχτα κοιτάζει μέσα
Μα κανείς δεν είναι εκεί.

Παναγιώτα Βελντέ

Πήρε έναν αντίλαλο, τον αγκάλιασε κι έγινε φως. Ήταν το μόνο φως που φώτιζε τη νύχτα πέρα από τα λαμπρά στολίδια του νυχτερινού ουρανού που πολλοί αποκαλούσαν αστέρια. Το φως έσβησε αργά και ο Μπεν έμεινε πάλι μόνος του στο απέραντο σκοτάδι που κατοικούσε στην ψυχή του. Όλα τα άλλα γύρω του ήταν ανύπαρκτα και όλα τα γέλια των υπόλοιπων παιδιών ένα κόκκινο αχνό φεγγάρι που του θύμιζε πότε πότε να επανέλθει στον πραγματικό κόσμο. Δεν το ήθελε όμως. Μέχρι και το σκοτάδι που έβλεπε, ήταν πιο φωτεινό από τη μοναξιά που ένιωθε ανάμεσα στα υπόλοιπα παιδιά, που όσο κι αν προσπαθούσε δεν μπορούσε να καταλάβει. Το κόκκινο φεγγάρι κρύφτηκε πάλι στις σκοτεινές του ρίζες. Ο Μπεν ήταν και πάλι μόνος του στον κόσμο που είχε δημιουργήσει και τα παιδιά ήταν ξανά αόρατα. Τα παιδιά ήταν απλά φωνές, αργοπορημένα ποτάμια του σούρουπου. Μα για αυτόν το σούρουπο είχε ήδη περάσει. Ξαφνικά έγινε κάτι το περίεργο, το διαφορετικό. Δεν ήξερε αν ήταν καλό ή κακό. Ήταν κάτι το απροσδιόριστο. Κάτι μέσα του άλλαξε και μια ηλιαχτίδα φώτισε την ψυχή του. Τα πάντα άλλαξαν. Τα καμένα κυπαρίσσια ξανάνιωσαν. Ανοιχτόχρωμη γαλήνη πότιζε τις ρίζες των κυπαρισσιών. Και το χάος των φωτεινών στολιδιών της νύχτας γαλήνευε και ζωντάνευε τα χρώματα που είχαν χαθεί πριν από χρόνια. Τότε επιτέλους το άκουσε. Άκουσε μια φωνή. Ήταν αυτό που ήρθε και τα άλλαξε όλα. Η φωνή επανάλαβε: «Είσαι καλά;»

Μαθητές/ τριες του τμήματος Γ5

*Γέρνοντας το κεφάλι απ' τη μεριά της σκιάς
Να τραγουδάς.*

*Δέρμα γυαλιστερό της θάλασσας
Λευκά περίπτερα σπαρμένα μες στην άμμο
Σκόρπια παντού
Από την τελευταία γωνιά ως το κέντρο*

Μια ροδοδάφνη κολυμπώντας βγήκε στον ορίζοντα

Κι ακούς τα καϊκια που βάφουν το νερό

Ελισάβετ Στάση

Μια ροδοδάφνη κολυμπώντας βγήκε στον ορίζοντα
θέλοντας να μας θυμίσει πως η ελπίδα δεν έχει γεράσει ακόμα
η ελπίδα παίζει κυνηγητό με την τύχη
τραγουδώντας έναν εύθυμο σκοπό που ζωντανεύει μπροστά στα μάτια μας
και πλάθει μορφές και τόπους που βλέπουμε στα όνειρά μας
μορφές και τόπους φανταστικούς
μορφές και τόπους που είναι τόσο κενοί και ταυτόχρονα πιο ζωντανοί από ποτέ
μορφές και τόπους που είχαμε ξεχάσει ότι υπάρχουν

Καλλιόπη Παπαντωνίου – Σταυρούλα Στάβερη

Μια ροδοδάφνη κολυμπώντας βγήκε στον ορίζοντα
Αναδύθηκε από τα σκοτεινά νερά της θάλασσας
Ο δρόμος άγριος·
κι όμως πέταξε πάνω από θεόρατα βουνά και γκρεμούς.
Τέλος, έφτασε και βγήκε στον φωτεινό ορίζοντα.
Τα λουλούδια ζωντάνεψαν·
η θάλασσα γαλήνεψε·
ο ήλιος ανέτειλε και πάλι λαμπερός
και τα πουλιά πέταξαν ψηλά σαν στολίδια τ' ουρανού.

Μάνος Πουλάκης

Μια ροδοδάφνη κολυμπώντας βγήκε στον ορίζοντα
Αφήνοντας πίσω το κόκκινο πέπλο της θάλασσας
Και λικνίζεται το λεπτό της σώμα απ' τον γλυκό πρωινό βοριά

Δέρμα γυαλιστερό της θάλασσας
Από την τελευταία γωνιά ως το κέντρο
Καλύπτει τον βυθό της

Σαν ψίθυροι τα κύματα φτάνουν στην ακτή
Κι ακούς τα καϊκια που βάφουν το νερό

Ισίδωρος Ρηγόπουλος

Κι ακούς τα καϊκια που βάφουν το νερό
νερό από τα δάκρυα της ψυχής.
Αίμα και στάχτη απλώνονται σε αυτό
κι ο ήλιος αργεί να φανεί.

Σιωπή μετά τη βροντή,

η γη πονάει, η μνήμη καίει.
Πώς να σηκώσει η καρδιά
το βάρος της νύχτας;

Κατερίνα Πουλέα

Μια ροδοδάφνη κολυμπώντας βγήκε στον ορίζοντα
Αφήνοντας πίσω το κόκκινο πέπλο της θάλασσας
Και λικνίζεται το λεπτό της σώμα απ' τον γλυκό πρωινό βοριά

Δέρμα γυαλιστερό της θάλασσας
Από την τελευταία γωνιά ως το κέντρο
Καλύπτει τον βυθό της
Σαν ψίθυροι τα κύματα φτάνουν στην ακτή
Κι ακούς τα καϊκια που βάφουν το νερό.

Μάριος Περέτης

Γέρνοντας το κεφάλι απ' τη μεριά της σκιάς
Να τραγουδάς
Και όταν τραγουδήσεις η σκιά θα διαλυθεί
Η θάλασσα θα ξεπροβάλει
Κι' ακούς τα καϊκια που βάφουν το νερό
Και κοιτάς
Και όταν κοιτάς τη βλέπεις
Μια ροδοδάφνη κολυμπώντας βγήκε στον ορίζοντα
Το βλέμμα σου την ακολουθεί
Και καθώς την ακολουθεί ανοίγει
Και βλέπεις όλη την εικόνα
Δέρμα γυαλιστερό της θάλασσας
Λευκά περίπτερα σπαρμένα μες την άμμο
Σκόρπια παντού
Από την τελευταία γωνιά ως το κέντρο
Καθώς το βλέπεις γελάς
Και καθώς γελάς
Το τραγούδι γίνεται πιο χαρούμενο

Σωκράτης Σμυρνής

Αδελφός εναντίον Αδελφού

Ανοιχτόχρωμη γαλήνη ποτίζει τις ρίζες των κυπαρισσιών
που είναι μαραμμένα
τριαντάφυλλα που ποτίζονται από αίμα
Στέκουν ανθισμένα

Αδελφός εναντίον Αδελφού
το αίμα τους κυλάει
σαν τον Δνίπερο, ποτάμι.
Διαμάχη που καταστρέφει οικογένειες,
ή τις φέρνει πιο κοντά

Γλάρος που επιτίθεται σε ψάρι
το νερό βάφεται με αίμα πορφυρό
το ψάρι έχει βοήθεια
όμως δεν είναι αρκετό, το ψάρι δε μπορεί
για πολύ ακόμα στη ζωή να παραμείνει

Οι μαθητές/τριες συνομιλούν με την ποίηση της Λύντιας Στεφάνου

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Ξένη Σκαρτσή

Μαθητές/τριες του τμήματος Α3

Όταν ξυπνά η πεντάμορφη

απάνω σ' άλογα φεύγουμε, φεύγουμε...

Φ.Μ.

*Ονειρεύονται τα παιδιά
με τα σκούρα μενεξεδένια μάτια
Που δεν ξέρουνε ποτέ τους μάθημα
Γιατί κοιτάζουν τις ανθισμένες ακακίες
Απ' το παράθυρο της τάξης
Γιατί διαβάζουν ιστορίες στα σύννεφα
Στις πέτρες και στις ηλιαχτίδες*

*Οι μαθητές που παίρνουν άριστα
Κοροϊδεύουν
Οι δάσκαλοι θυμώνουν*

*Όμως τα γιορτάσιμα ζάρτια των μικρών καραβιών
Γελάνε στη λίμνη
Τα φτερά των παγωνιών
Αστράφτουν λουσμένα στο πρωινό φως
Στα ξερά κλαδιά της ξύλινης γέφυρας
Άνθισαν τα τριαντάφυλλα*

Στον κήπο κοιμάται η Πεντάμορφη

*Στον κήπο τα χαρούμενα αγόρια
Κυνηγιούνται με τα ζαρκάδια*

Ιωάννα Κουτσολέλου, Α3

*Ρίχνουν τα μικρά καράβια στη λίμνη
και βάζουν στοίχημα
Ποιο θα σκαρφαλώσει στο ψηλότερο πλατάνι*

Ιωάννα Κουτσολέλου, Α3

*Στον κήπο τα χαρούμενα κορίτσια
Πετάνε ψίχουλα στους κύκνους
Μιλάνε με τον φλύαρο παπαγάλο
πιάνονται χέρι με χέρι σε κύκλο
και παίζουν την «κυρα-Μαρία».*

Ίριδα Κορωναίου, Α3

*Στον κήπο ξυπνά η Πεντάμορφη
Στ' αγόρια χαρίζει πελώριους χαρταετούς
Στα κορίτσια κούκλες με πολλά-πολλά φορέματα*

*Στον κήπο ξυπνά η Πεντάμορφη
Το βασιλόπουλο τη φίλησε στο στόμα*

*Στον κήπο ξυπνά η αγάπη
Ξυπνάν οι πασχαλιές και τα μαγιάτικα
Τριαντάφυλλα
Ξυπνάν οι γκλυσίνες και πλέκονται
Στα μαλλιά των κοριτσιών
Τ' αγόρια κόβουν τα φρέσκα καλάμια
Και φτιάχνουν φλογέρες*

Τρύφωνας Μακρής, Α3

*Ονειρεύονται τα παιδιά
Που δεν ξέρουν ποτέ τους μάθημα*

Χάρης Κούσης, Α3

*Οι μαθητές που παίρνουν άριστα
Κοροϊδεύουν
Οι δάσκαλοι θυμώνουν*

Αλλά εμείς τραγουδάμε
Τραγουδάμε γιατί τα παιδιά
Με τα μενεξεδένια μάτια
Ονειρεύονται

Γιατί σ' ένα κήπο είν' όλα χαρούμενα
Τα πουλιά τα λουλούδια τα κορίτσια και τ' αγόρια
Την ώρα που ξυπνά η Πεντάμορφη
Την ώρα που ξυπνά η αγάπη
Με την αυγή του Απρίλη
Με την αυγή του Μάη
Με την αυγή της Άνοιξης
(περ. Παλμός, τεύχ. 2, 1/6/44, σ. 25)

Βαγγέλης Μακρής, Α3

Ποίημα: Σκοτεινιάζει (απόσπ.)

Ανοιχτόχρωμη γαλήνη ποτίζει τις ρίζες των κυπαρισσιών
Μακριά ανάβουν τα φώτα στην πολιτεία
—Απέραντη ανοιξιιάτικη θάλασσα—
Τα χλωμά παιδιά ονειρεύονται ουρανοζύστες
Σκυμμένα πάνω στα σκοτεινά παράθυρα
(...)
Νυχτολούλουδα πλεγμένα στο τραγούδι της δύσης
Αγκαλιάζουν σφιχτά ένα ονειροπαρμένο σύννεφο
(...)
Μέσ' στα πεύκα περνάει ένα κορίτσι και χάνεται

Ξεφυλλίζοντας αργά κίτρινες μαργαρίτες

Η ποιήτρια περιγράφει έναν ήσυχο και μαγευτικό κόσμο, όπου η φύση συναντά τα όνειρα των παιδιών. Τα παιδιά ονειρεύονται έναν κόσμο σύγχρονο αλλά βρίσκονται ακόμα σε ένα σκοτεινό και απομονωμένο περιβάλλον. Η φύση και τα όνειρά συγχέονται, ενώ το κορίτσι που χάνεται ανάμεσα στα πεύκα συμβολίζει την αθωότητα και την μοναξιά της παιδικής ηλικίας. Το ποίημα μιλά για την σύνδεση ανάμεσα στο πραγματικό και το φανταστικό κόσμο. Το ποίημα αυτό μου άρεσε πολύ καθώς μου ξυπνά αναμνήσεις από την προσχολική ηλικία.

Τρύφωνας Μακρής

Γιώργος Καφεντζόπουλος, Α3

Στο ποίημά της η Λ. Στεφάνου πιστεύω ότι αναφέρεται στην μεταπολεμική περίοδο όπου πλέον επικρατεί γαλήνη και ηρεμία, μετά τη φρίκη και τις καταστροφές του πολέμου. Τα φτωχά παιδιά, αν και ζουν σε σπίτια σκοτεινά και είναι χλωμά, ονειρεύονται ουρανοξύστες που συμβολίζουν ελευθερία, πλούτη και φως. Βλέπουν και επιθυμούν πράγματα πέρα από την αθλιότητα που άφησε ο πόλεμος. Τα παρομοιάζει με νυχτολούλουδα που χαίρονται, τραγουδούν και ταξιδεύουν στα σύννεφα.

Τα συναισθήματα που μου προκαλεί είναι ποικίλα. Μου προκαλεί θλίψη για τις καταστροφές ενός πολέμου αλλά στο τέλος επικρατεί αισιοδοξία και ελπίδα για το μέλλον.

Το ποίημα μου άρεσε, γιατί περνάει το μήνυμα ότι τα παιδιά έχουν τη δύναμη να ονειρεύονται και γι' αυτό είναι η ελπίδα του αύριο.

Θάνος Λαγός

Το κείμενο αυτό μου θυμίζει κάποιες στιγμές που περνάω τα καλοκαιριά στο χωριό μου την Κέρκυρα. Τότε που είναι καλοκαίρι και σκοτεινιάζει στις εννιά. Τότε εγώ, ο ξάδελφός μου και ο αδελφός μου πάμε στην πλατεία του χωριού. Στον δρόμο δεν ακούγεται τίποτα γιατί όλοι οι κάτοικοι είναι μεγάλοι σε ηλικία οπότε είναι μέσα στα σπίτια τους. Όταν φτάνουμε στην πλατεία πάμε και ανάβουμε την κολώνα και παίζουμε ποδόσφαιρο με τους φίλους μας.

Παντελής Κολαζής

Το κείμενο με κάνει να νιώθω γαλήνη και ηρεμία καθώς δεν είναι κάτι τεράστιο που να με κουράζει και είναι γραμμένο με ελεύθερο στίχο, το οποίο με κάνει να το διαβάζω πιο άνετα και χαλαρά, γιατί νιώθω σαν να διαβάζω κείμενο από παραμύθι και όχι ποίηση. Το συγκεκριμένο ποίημα μου θυμίζει τον χώρο που κάνω προπόνηση, το οποίο είναι ένα γήπεδο στο πάρκο Γουδή. Αυτό το καταφέρνει, επειδή όσο παίζω ποδόσφαιρο, στον χώρο επικρατεί γαλήνη, τα φώτα που ανάβουν μακριά στην πολιτεία μου θυμίζουν τους προβολείς που το φωτίζουν, το κομμάτι *«απέραντη ανοιξιιάτικη θάλασσα»* μου φέρνει την ανάμνηση που είχα πιο παλιά, δηλαδή ότι το γήπεδο ήταν τεράστιο, τα κυπαρίσσια, τα νυχτολούλουδα, τα πεύκα και οι μαργαρίτες μου θυμίζουν τα φυτά που βρίσκονται στο πάρκο Γουδή και το σημείο *«Μεσ' στα πεύκα περνάει ένα κορίτσι και χάνεται»* μου θυμίζει τα δέντρα που είχαμε σφηνώσει μια μπάλα ποδοσφαίρου με κάποιους συμμαθητές μου κατά τη διάρκεια ενός περίπατου-εκδρομής που κάναμε εκεί. Γενικά, δε συνηθίζω να διαβάζω ποιήματα από μόνη μου, και στο σχολείο πολύ σπάνια είναι κάποιο που μου αρέσει πάρα πολύ, αλλά αυτό το συγκεκριμένο μου άρεσε πολύ, κυρίως επειδή κάθε σειρά του με έκανε να θυμηθώ κάτι.

Δημήτρης Μάραντος, Α3

Μυρτώ Κυράκη

Το ποίημα μου φέρνει στο μυαλό μια εικόνα του δάσους στην οποία αρχίζει να βραδιάζει. Στο βάθος μπορούμε να διακρίνουμε ένα σπίτι που στο παράθυρό του υπάρχει ένα παιδί με χλωμό δέρμα και ονειροπαρμένο ύφος που κοιτάει έξω καθώς η τελευταία ακτίνα του ήλιου δύει και τη θέση του έρχονται να πάρουν το φεγγάρι και τα σύννεφα. Λίγο πιο πέρα απ' το σπίτι και μέσα στα δέντρα μπορούμε να δούμε ένα μικρό κοριτσάκι να μαζεύει λουλούδια και να τα ξεφυλλίζει ενώ δίπλα της πλέκονται νυχτολούλουδα. Το συγκεκριμένο ποίημα μου θυμίζει μια καλοκαιρινή βραδιά που είχα βγει για περίπατο με τον θείο και τις ξαδέλφες μου.

Πολυξένη –Τρις Κορωναίου

Ποίημα: Απουσία (απόσπ.)

*Παίρνω απ' το κόκκινο φεγγάρι τ' όνειρο όπως το 'στείλες
Με τα τριαντάφυλλα τους βράχους τα κατάρτια του
Περιβόλια του Αυγούστου θάλασσες
Να τραγουδούν και να φεύγουν
Γεράνια να διασχίζουν τα καλντερίμια του*

Το συγκεκριμένο ποίημα μου άρεσε αρκετά, διότι διαβάζοντάς το κατάφερα να φτιάξω στο μυαλό μου πολύ όμορφες εικόνες. Μου θύμισε λίγο τον Μικρό Πρίγκιπα στο σημείο που λέει «Παίρνω απ' το κόκκινο φεγγάρι τ' όνειρο όπως το 'στείλες/ Με τα τριαντάφυλλα τους βράχους τα κατάρτια του» αφού και ο Μικρός Πρίγκιπας στην αρχή διαδραματίζεται στο φεγγάρι και η ιστορία του έχει να κάνει με ένα τριαντάφυλλο. Διαβάζοντάς το ένιωθα ηρεμία και γαλήνη μαζί με χαρά, διότι οι στίχοι του περιέχουν λέξεις / φράσεις τις οποίες όταν τις κάνεις εικόνες βλέπεις μαγικά τοπία που σε χαλαρώνουν. Διαβάζοντάς το, μου δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι η ποιήτρια νιώθει έντονη θλίψη και νοσταλγία για ένα αγαπημένο της πρόσωπο. Κοιτάζει το φεγγάρι και το βλέπει κόκκινο. Το κόκκινο είναι ένα χρώμα που συμβολίζει το αίμα αλλά και την αγάπη και τη ζωή. Το κόκκινο φεγγάρι το ερμηνεύει ως ένα όνειρο που της το έστειλε το αγαπημένο της πρόσωπο. Ένα όνειρο αισιοδοξίας. Αυτό το καταλαβαίνουμε αφού το παρομοιάζει ως απέραντα Αυγουστιάτικα περιβόλια γεμάτα τριαντάφυλλα, αλλά και με γεράνια που διασχίζουν τα καλντερίμια του φεγγαριού.

Πολυξένη Κοτσαλίδου

Σοφία-Μαρία Κωνσταντίνου, Α3

Το συγκεκριμένο ποίημα μου προκαλεί γαλήνη και ηρεμία. Διαβάζοντάς το ένιωθα σαν να ταξίδευα σε έναν κόσμο μαγικό, σαν του « Μικρού Πρίγκιπα». Μου θυμίζει αυτό το βιβλίο επειδή οι εικόνες οι οποίες περιγράφει με κάνουν να θυμάμαι τα τριαντάφυλλα και το κόκκινο φεγγάρι που υπάρχει κι εκεί. Επιπλέον, μόνο προσπαθώντας να καταλάβεις τις εικόνες του, βάζεις την φαντασία σου να δουλεύει, κάτι το οποίο εκτιμώ σε ένα ποίημα.

Αθανασία Λαδοπούλου

Αυτό το ποίημα είναι πολύ ωραίο κατά την γνώμη μου. Ίσως περιγράφει ένα ζεστό βράδυ του Αυγούστου, οπού τα κύματα σκάνε στην ακτή και το κόκκινο φεγγάρι είναι σαν ένα όνειρο. Μου αρέσει πολύ το ποίημα και μου δημιουργεί γαλήνη και ηρεμία. Όταν το διάβασα μου θύμισε το καλοκαίρι και την θάλασσα.

Κρυσταλλία Μαΐλη

Μοσχούλα Μανώλη Πατσούρη, Α3

Μαθητές/τριες του τμήματος Γ5

Α. Σχολιασμός στίχων

Ανοιχτόχρωμη γαλήνη ποτίζει τις ρίζες των κυπαρισσιών

Τα ποιήματα της Λύντιας Στεφάνου είναι ιδιαίτερα και χαρακτηριστικά παραδείγματα μοντέρνας ποίησης, καθώς μπορούμε να παρατηρήσουμε πρωτότυπες εικόνες, διάφορες ιδέες για τη ζωή (στοχαστική διάθεση) και ασυνήθιστους συνδυασμούς λέξεων. Για παράδειγμα η εικόνα που «μια ροδοδάφνη κολυμπάει στην θάλασσα» ή που «η γαλήνη ποτίζει τα κυπαρίσσια» δεν είναι κάτι που συναντάς καθημερινά. Ακόμα, δεν είναι συνηθισμένο να συνδυάζεται η γαλήνη με το επίθετο «ανοιχτόχρωμη», καθώς η γαλήνη είναι κάτι άυλο ενώ το «ανοιχτόχρωμη» υποδηλώνει την μορφή κάποιου υλικού σώματος. Άρα μας ωθεί να αφήσουμε τη φαντασία μας να καλπάζει και να φανταστούμε εικόνες που δεν έχουν ξαναπαρουσιαστεί. Τέλος, μέσω των εκφραστικών μέσων αυτού του στίχου εκφράζεται ένα κρυφό νόημα (έχει μια στοχαστική διάθεση), και αυτός είναι ο λόγος που είναι και ο αγαπημένος μου στίχος. Αναλυτικότερα: υπάρχουν δύο προσωποποιήσεις και μία μεταφορά. Η ανοιχτόχρωμη γαλήνη είναι μεταφορά για την ειρήνη, τη θετικότητα, την αδελφότητα, την αγάπη (και όλα τα σχετικά) και πίσω από τα κυπαρίσσια κρύβονται τα νέα παιδιά. Επίσης, αυτός ο στίχος είναι προσωποποίηση, γιατί δεν μπορεί κάτι άυλο, όπως η γαλήνη, να ποτίζει φυτά. Το νόημα αυτού του εκπληκτικού στίχου, όπως το καταλαβαίνω εγώ, είναι πως οι νέοι (κυπαρίσσια) έχουν τη δυνατότητα να αναπτυχθούν και να καλλιεργηθούν, ψυχικά και σωματικά, μόνο όταν στον κόσμο υπάρχει γαλήνη, ειρήνη, αγάπη, αλληλεγγύη, αδελφότητα. Αλλιώς, θα στιγματιστούν από την φρίκη του πολέμου, η οποία θα τους

ακολουθεί για όλη τους τη ζωή μαζί με όλες τις τρομακτικές εικόνες κατεστραμμένων κτηρίων και πτωμάτων, όπως την Στεφάνου και την Πρώτη Μεταπολεμική Γενιά.

Ανδρέας Πατίτσας

*Γέρνοντας το κεφάλι απ' τη μεριά της σκιάς
Να τραγουδάς*

Σ' αυτό το δίστιχο μας δίνεται η εντολή να κοιτάμε προς τη σκιά και να τραγουδάμε. Μας δίνει τη δύναμη να κοιτάζουμε προς το σκοτάδι, τις δυσκολίες, και να τραγουδήσουμε, να σπείρουμε ελπίδα και αισιοδοξία, να μη φοβόμαστε.

Κατερίνα Πουλέα

Κατερίνα Πουλέα, Ιστορία III, Γ5

Στους στίχους αυτούς η ποιήτρια επιθυμεί να δώσει ένα αισιόδοξο μήνυμα. Κάθε φορά που κάποιος βιώνει μια δυσκολία, η λύση σε αυτήν είναι να αναζητήσει μια ελπίδα, να βρει δηλαδή μια διέξοδο. Το τραγούδι θα δώσει αυτή τη «νότα χαράς» και αποτελεί επίσης μια μορφή εκτόνωσης και λύτρωσης που προσφέρει ανακούφιση.

Ερωφίλη Σπυροπούλου

Ερωφίλη Σπυροπούλου, Κλιμάκιον Ανιχεύσεως, Γ5

Εύκρατα ελαιόδεντρα λικνίζανε τον άνεμο

Είναι μια παράδοξη εικόνα. Στην πραγματικότητα ο άνεμος λικνίζει τα δέντρα. Τα εύκρατα ελαιόδενδρα είναι σύμβολο της νεότητας, η οποία αντιστέκεται στα κοινωνικά πρότυπα και είναι ελεύθερη να αποφασίζει εκείνη, να μην είναι υπό τον έλεγχο κάποιου.

Κατερίνα Πουλέα

Η ποιήτρια χρησιμοποιεί συμβολικά στον στίχο αυτό τα ελαιόδενδρα. Η ελιά, όπως είναι γνωστό, συμβολίζει την ειρήνη, την ελπίδα και το καλό. Επίσης, στον στίχο αυτό υπάρχει μια παράδοξη εικόνα, αφού κανονικά ο άνεμος λικνίζει τα δέντρα και όχι το αντίθετο. Ίσως λοιπόν πρόθεση της ποιήτριας εδώ είναι να τονίσει την κυριαρχία της γαλήνης, έναντι της ταραχής, που δημιουργεί ο άνεμος.

Ερωφίλη Σπυροπούλου

Μάριος Περέτης, Η συμφωνία του Αιγαίου πελάγους, Γ5

Εσύ

Μια σκόρπια αυγή πάνω σε δάση πορτοκαλιάς

Με την λέξη «αυγή» η ποιήτρια ίσως στον στίχο αυτό αναφέρεται σε μια νέα αρχή, ένα νέο φωτεινό ξεκίνημα «σκόρπιο», δηλαδή που απλώνεται παντού και συγκεκριμένα εδώ πάνω σε πορτοκαλιές. Η πορτοκαλιά, όπως γνωρίζουμε από την μυθολογία, είναι σύμβολο γονιμότητας και ευτυχισμένης συζυγικής ζωής. Στην εποχή μας συνδέεται με τις βιταμίνες που προσφέρουν δύναμη. Επομένως δείχνει ότι το νέο ξεκίνημα πάντα θα είναι δυνατότερο.

Ερωφίλη Σπυροπούλου

Υπάρχει αναφορά σε κάποιο πρόσωπο το οποίο παρουσιάζεται «σαν αυγή σε δάσος πορτοκαλιάς», δηλαδή σαν κάτι αισιόδοξο και διέξοδος από τα πυκνά φύλλα, δηλαδή τις δυσκολίες. Το πρόσωπο αυτό είναι υπενθύμιση ότι υπάρχει χαρά και λειτουργεί σαν σωτηρία για την ποιήτρια. Φανερώνει δηλαδή η ποιήτρια πόσο ιδιαίτερο είναι το άτομο αυτό και τον ρόλο που παίζει στις καταστάσεις της ζωής της.

Κατερίνα Πουλέα

Γιάννης Κηπουρός. Η Συμφωνία του Αιγαίου πελάγου, Α3

Β. Σχολιασμός Ποιημάτων

Επιστροφή

Ξέρω πως εδώ γύρω βρίσκονται τα ποιήματα

Μαζί με τα πουλιά

στα σύρματα του ηλεκτρικού.

Στον αλαφρύν αέρα μιας ακόμα

χαρισμένης άνοιξης

παλεύουν να πιαστούν σε σώματα ήχων

να κυλήσουν.

Ξέρω πως εδώ γύρω βρίσκονται

Μα δεν μπορώ ή δεν μπορούν

να κατοικήσουν στ' άγρια τούτα σπίτια

στην παραμορφωμένη πόλη,

σύστημα ετοιμόρροπο

κλεισμένο στην επιδερμίδα του

χωρίς αφή.

Ένοχη πόλη, τι

από τη μνήμη να σε πει δική μου;

Τι από την άνοιξη να σε μεταμορφώσει;

(Οι Λέξεις και τα Πράγματα, 1983)

Η Λύντια Στεφάνου στο ποίημά της Επιστροφή αναφέρεται στην επιστροφή της στην Ελλάδα, ύστερα από χρόνια στο εξωτερικό. Όταν έφυγε από την Ελλάδα για το

εξωτερικό, η πατρίδα της ήταν σε άθλια κατάσταση λόγω του πολέμου. Ήλπιζε ότι με την επιστροφή της θα αντίκριζε κάτι διαφορετικό, ο κόσμος θα είχε γίνει καλύτερος. Η Αθήνα συγκεκριμένα, πριν τον πόλεμο, ήταν μία μαγική πόλη έμπνευσης για τους ανθρώπους, όμως όταν γύρισε δεν την αναγνώριζε, τα πάντα ήταν διαφορετικά. Η τέχνη, συγκεκριμένα τα ποιήματα όπως αναφέρει στο έργο της, της προσέφεραν παρηγοριά και ελπίδα, ότι μέσω αυτών η πόλη θα γινόταν όπως παλιά, καθώς νέες ιδέες θα διαδίδονταν σε όλους τους ανθρώπους. Στον πρώτο στίχο αναφέρει: «Ξέρω πως εδώ γύρω βρίσκονται τα ποιήματα», δηλαδή ότι κάπου υπάρχει ελπίδα για να βελτιωθεί η κατάσταση της πόλης. Ύστερα αναφέρει ότι τα ποιήματα είναι μαζί με τα πουλιά στα σύρματα του ηλεκτρικού, άρα τα ποιήματα είναι ψηλά, οπότε προσφέρουν απελευθέρωση. Η απελευθέρωση που προσφέρουν μπορεί να είναι είτε από τις κακές αναμνήσεις του πολέμου, της κατοχής και του εμφυλίου πολέμου, είτε από την τωρινή κατάσταση, η οποία δεν είναι όπως θα ήθελε. Τα καθισμένα πουλιά στα σύρματα του ηλεκτρικού, θυμίζουν την εικόνα ενός πενταγράμμου, πάνω στο οποίο υπάρχουν νότες. Η εικόνα αυτή, είναι πιθανό να είναι έμμεση αναφορά στην μουσική η οποία είναι και αυτή τέχνη, άρα προσφέρει παρηγοριά και ελπίδα. Ύστερα γράφει ότι είναι δύσκολο να διαδοθούν τα ποιήματα με τις ιδέες τους, καθώς η πόλη δεν είχε διορθωθεί από τον πόλεμο και το σύστημα δεν κάνει προσπάθειες για να την διορθώσει, καθώς είναι ακόμα στιγματισμένο και τραυματισμένο από την φρίκη του πολέμου. Ακόμη, κάνει δύο φορές αναφορά στην άνοιξη, συγκεκριμένα την χαρισμένη άνοιξη. Η άνοιξη, δηλαδή, είναι ένα δώρο, μια νέα αρχή μετά τον πόλεμο για να αναγεννηθούν και αναδιαμορφωθούν όλα όσα καταστράφηκαν από τον πόλεμο.

Το ποίημα «Επιστροφή» της Λύντια Στεφάνου ανήκει στην μοντέρνα ποίηση. Υπάρχει ελεύθερος στίχος, δηλαδή δεν έχει συγκεκριμένο μέτρο και ομοιοκαταληξία, δεν υπάρχουν στροφές και έχει ανισοσύλλαβους στίχους. Έχει «σκοτεινό» νόημα, δηλαδή δεν είναι ξεκάθαρο τι εννοεί η ποιήτρια, ο λόγος είναι υπαινικτικός. Επίσης, υπάρχει πρωτοτυπία και έλλειψη λογικής αλληλουχίας ή σύνδεσης νοημάτων, μεταβαίνει συνεχώς σε διαφορετικά δυσνόητα μηνύματα προς τους αναγνώστες.

Τα κύρια όμως χαρακτηριστικά των ποιημάτων της Στεφάνου που τα περισσότερα διακρίνονται και στην «Επιστροφή» είναι τέσσερα: η πρωτότυπη εικονοπλασία, η στοχαστική διάθεση, τα ασυνήθιστα σχήματα λόγου. Λείπει η παρουσίαση σκηνών πολέμου που υπάρχει σε πολλά ποιήματά της, διότι η ποιήτρια έζησε κατά την διάρκεια της κατοχής και του εμφυλίου. Πρωτότυπη οπτική εικόνα συναντάμε στους πρώτους στίχους του συγκεκριμένου ποιήματος, όπου μαζί με τα πουλιά που κάθονται στα σύρματα του ηλεκτρικού βρίσκονται ποιήματα. Μία ακόμη βρίσκουμε στους στίχους «παλεύουν να πιαστούν σε σώματα ήχων να κυλήσουν» η οποία εκτός από οπτική είναι και ακουστική. Την τελευταία οπτική εικόνα την συναντάμε στους στίχους όπου περιγράφονται σκηνές της πόλης μετά τον πόλεμο: τα σπίτια είναι άγρια, γκρεμισμένα, η πόλη παραμορφωμένη και διαλυμένη, κλεισμένη στην επιδερμίδα της χωρίς να αντιδρά. Επίσης, κυρίαρχα σχήματα λόγου είναι η προσωποποίηση και η μεταφορά, και υπάρχουν και ρητορικές ερωτήσεις και αποστροφή. Προσωποποιούνται τα ποιήματα σε σχεδόν ολόκληρο το ποίημα και φαίνεται αυτό ξεκάθαρα στους στίχους όπου παλεύουν να πιαστούν σε σώματα ήχων, όπου υπάρχει και μεταφορά. Προσωποποιείται και η πόλη, παρουσιάζεται σαν ζωντανό

ον με επιδερμίδα και αυτό σημαίνει πως δεν αντιδρά για την βελτίωση της κατάστασης, αντιμετωπίζει τα προβλήματα επιφανειακά. Τέλος, ρητορικές ερωτήσεις και αποστροφή βρίσκουμε στους δύο τελευταίους στίχους, όπου η ποιήτρια απευθύνεται στην πόλη και εκφράζει τη στοχαστική της διάθεση.

Στο ποίημα αυτό υπάρχει έντονη στοχαστική διάθεση, δηλαδή ιδέες, σκέψεις και αντιλήψεις της ποιήτριας για την ζωή. Εκτός από τους τελευταίους στίχους στοχαστική διάθεση εντοπίζουμε στον πέμπτο στίχο: «χαρισμένης άνοιξης», όπου φαίνεται η αντίληψη ότι η άνοιξη είναι ένα δώρο για τους ανθρώπους. Επιπλέον, στοχαστική διάθεση βρίσκουμε και στους στίχους 11 και 12, όπου εκφράζεται η ιδέα ότι η πόλη αλλάζει με τον πόλεμο και είναι δύσκολο και χρειάζεται πολύ χρόνο για να επιδιορθωθεί, για αυτό και το σύστημα δεν έχει αντιδράσει για την βελτίωσή της.

Καλλιόπη Παπαντωνίου – Σταυρούλα Στάβερη

Πάρης Κολοβός. Κλιμάκιον Ανιχνεύσεως, Α3

Το ποίημα αυτό μου άρεσε αρκετά, καθώς επειδή ακριβώς είναι δύσκολο στην κατανόηση, ο καθένας μπορεί να του δώσει την δική του ερμηνεία. Η συγγραφέας γράφει αυτό το ποίημα για να εκφράσει το έντονο συναίσθημα της απόγνωσης που την κατακλύζει και να εκφέρει τα παράπονά της για την συγκεκριμένη πόλη. Είναι μια πόλη καταπιεστική, ασφυκτική, μια πόλη με ένα σύστημα το οποίο δεν ταιριάζει στις ανάγκες των πολιτών. Μια πόλη που εμποδίζει τον άνθρωπο να εκφραστεί ελεύθερα, να γράψει ποιήματα, να ονειρευτεί. Ο άνθρωπος, λοιπόν, κρατάει για τον εαυτό του τις ιδέες του, ιδέες οι οποίες είναι ο μόνος τρόπος για να εξελιχθεί η πόλη. Γιατί χωρίς αυτές η πόλη κολλάει στο παρελθόν. Η Στεφάνου μέσα από αυτό το ποίημα δείχνει την βαθιά απογοήτευσή της από τους ανθρώπους που έφτιαξαν ένα σύστημα το οποίο δεν αφήνει τους ίδιους να εξελιχθούν. Αναφέρεται στην πόλη με μία αποστροφή, μιλώντας

δηλαδή σε β' ενικό πρόσωπο, λέγοντας: “Τι από την μνήμη να σε πει δική μου;”. Με αυτά τα λόγια δείχνει ότι όσο και να ψάχνει, δεν μπορεί να βρει κάτι προσωπικό που να την συνδέει με την πόλη. Με τον τελευταίο στίχο, επίσης, λέει ότι δεν μπορεί να βρει κάτι το οποίο θα την αλλάξει και θα την κάνει μια πόλη που ακούει τις ανάγκες του ανθρώπου. Ψάχνει, δηλαδή, μια διασύνδεση ανάμεσα σε εκείνη και την πόλη και μία διέξοδο προς τον δρόμο της σωτηρίας, αλλά όσο και να ψάξει δεν βρίσκει τίποτα, κι αυτό είναι που την ανησυχεί. Αυτή είναι η δική μου ερμηνεία του ποιήματος, όμως μέσα από αυτούς τους δεκαπέντε στίχους κάθε άνθρωπος μπορεί να προβληματιστεί όσο θέλει και να αναπτύξει το θέμα αυτό μέχρι εκεί που θέλει, μέχρι εκεί που τον ικανοποιεί, και αυτό είναι το στοιχείο που με γοητεύει σε αυτό το ποίημα.

Ελισάβετ Στάση

Το ποίημα της Λύντιας Στεφάνου «Επιστροφή» αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της ποίησής της. Ως προς το μορφολογικό μέρος, η «Επιστροφή» αποτελεί έργο μοντέρνας ποίησης. Επικρατεί ο ελεύθερος στίχος, δηλαδή δεν τηρούνται κάποιοι κανόνες γραφής και κρύβεται ένα σκοτεινό νόημα. Η γλώσσα στην οποία είναι γραμμένο είναι η δημοτική. Η έκφραση του ποιήματος είναι αρκετά πολύπλοκη. Η Λύντια Στεφάνου δεν παρουσιάζει το μήνυμα που θέλει να μεταδώσει με σαφή τρόπο αλλά θέτει σε προβληματισμό τον αναγνώστη μέσω των εκφραστικών μέσων που χρησιμοποιεί. Το κυρίαρχο είναι οι εικόνες, οι οποίες είναι ιδιαίτερες, δύσκολες στην κατανόηση. Υπάρχει επομένως στοχαστική διάθεση.

Με την αποστροφή και τις ρητορικές ερωτήσεις που παρουσιάζονται στο τέλος του ποιήματος ενισχύεται η σκέψη του ακροατή ώστε να βρει ο ίδιος το νόημα που κρύβεται στο ποίημα. Ακριβώς λόγω του ότι υπάρχει πολύ περιθώριο για προβληματισμό, το ποίημα μπορεί να ερμηνευτεί με διάφορους τρόπους. Από μία οπτική γωνία, θα μπορούσαμε να πούμε πως η Λύντια Στεφάνου εκφράζει την άποψή της για μια πόλη. Προφανώς εκείνη επιστρέφει από έναν ξένο τόπο και μένει άναυδη από την κατάσταση της πόλης. Παρουσιάζει μια κοινωνία κλειστή, χωρίς ελευθερίες και χωρίς ζωντάνια. Χρονολογικά, μάλλον αναφέρεται σε μία εποχή μεταπολεμική όπου τα πάντα είναι κατεστραμμένα. Υλικά, οι βλάβες μπορεί να αποκαταστάθηκαν αλλά το σημάδι που έχει αφήσει ο πόλεμος στο πνεύμα και στην ψυχή της πόλης είναι ακόμη εκεί. Ακόμα και σε περιόδους ευτυχίας και επιτυχίας του κράτους, η πόλη δεν μπορεί να αλλάξει προς το καλύτερο. Η ποιήτρια εκφράζει την απογοήτευσή της και την απόγνωση καθώς δεν εκπληρώθηκαν οι προσδοκίες που θα είχε ο καθένας για την ζωή σε αυτήν την πόλη μετά τον πόλεμο.

Επομένως παρατηρούμε την πολυπλοκότητα στα ποιήματα της καθώς και την ανεπτυγμένη αντίληψη της για τον κόσμο. Τα ποιήματα της είναι κατάλληλα για όποιον θέλει να αναπτύξει την κριτική του σκέψη και όχι για παθητική ανάγνωση.

Κατερίνα Πουλέα

Σε ένα από τα νεότερα ποιήματα της Λύντιας Στεφάνου, το ποίημα «Επιστροφή», μπορούμε να παρατηρήσουμε διάφορα χαρακτηριστικά της ποίησής της, όπως για

παράδειγμα ασυνήθιστες εικόνες και σχήματα λόγου, ασυνήθιστους συνδυασμούς λέξεων καθώς και στοχαστική διάθεση (δηλαδή ιδέες για την ζωή).

Αρχικά, μπορούμε να εντοπίσουμε διάφορες πρωτότυπες, ασυνήθιστες εικόνες. Για παράδειγμα, στον 4ο-7ο στίχο, μας δίνει μια περίεργη εικόνα (οπτικοακουστική), που περιγράφει ποιήματα που προσπαθούν «να πιαστούν σε σώματα ήχων να κυλήσουν». Σε αυτούς τους στίχους υπάρχει και μεταφορά. Αυτό γιατί τα ποιήματα είναι μη έμβια σώματα και δεν έχουν χέρια να πιαστούν από κάπου καθώς επίσης και οι ήχοι είναι άυλοι, οπότε τίποτα δεν μπορεί να πιαστεί από πάνω τους. Άλλη μια ιδιαίτερη εικόνα υπάρχει στους στίχους 8-14. Σε αυτούς τους στίχους γίνεται μια πολύ σύντομη και γενική περιγραφή της πόλης που αντικρίζει η Στεφάνου.

Εκτός, όμως, από περίεργες και ευφάνταστες εικόνες, υπάρχει και μια πιο «καθημερινή». Αυτή βρίσκεται στους στίχους 2-3 και μας παρουσιάζει κάποια περιστέρια που κάθονται πάνω σε εναέρια σύρματα ηλεκτροδότησης.

Ακόμα, υπάρχουν πρωτότυπα σχήματα λόγου. Ένα παράδειγμα είναι η μεταφορά που υπάρχει στους στίχους 12-14. Εκεί μεταφορικά εμφανίζονται άνθρωποι που είναι εσωστρεφείς, δεν αλλάζουν και μεταξύ τους δεν κυριαρχούν τα συναισθήματα της αλληλεγγύης και αδελφосύνης. Παράδειγμα ενός ακόμα ασυνήθιστου σχήματος λόγου είναι η αποστροφή στον στίχο 15. Εκεί η ποιήτρια απευθύνεται στη πόλη, κάνοντάς της δύο ερωτήσεις. Με αυτήν (την αποστροφή) ενισχύεται η σκέψη των αναγνωστών και δίνεται ζωντάνια στο έργο. Επίσης υπάρχει και μια επανάληψη της φράσης «Ξέρω πως εδώ γύρω βρίσκονται» στην αρχή του ποιήματος.

Συμπερασματικά και για τους παραπάνω λόγους που ανέφερα, αυτό το ποίημα μου άρεσε ιδιαίτερα ,προκαλώντας με να σχηματίσω διάφορες εικόνες στο νου μου. Μόνο αρνητικό η έλλειψη ομοιοκαταληξίας και συγκεκριμένου μέτρου.

Ανδρέας Πατίτσας

Στο ποίημα της Λύντιας Στεφάνου «Επιστροφή» μπορούμε να εντοπίσουμε διάφορα χαρακτηριστικά της ποίησής της. Πρώτα απ' όλα, όσον αφορά τα μορφολογικά στοιχεία, παρατηρούμε ελεύθερο στίχο. Στη συνέχεια, εντοπίζουμε πρωτότυπο συνδυασμό λέξεων και ασυνήθιστες εικόνες, κάτι το οποίο είναι κύριο χαρακτηριστικό της ποίησής της. Έναν πρωτότυπο συνδυασμό λέξεων αποτελεί η φράση “χαρισμένης άνοιξης”. Η φράση “παραμορφωμένη πόλη” είναι μια ασυνήθιστη εικόνα και παράλληλα μια πρωτότυπη μεταφορά. Στο ποίημα υπάρχουν ξεκάθαρα παραβιάσεις γραμματικών και συντακτικών κανόνων, καθώς η έμφαση δίνεται στα συναισθήματα που θέλει να εκφράσει. Για τον ίδιο λόγο υπάρχει και αυτή η έλλειψη σύνδεσης νοημάτων, γεγονός το οποίο διαμορφώνει ως “σκοτεινό” νόημα στο ποίημα. Τέλος, διακρίνουμε στοχαστική διάθεση καθώς εκφράζονται ιδέες και αντιλήψεις κυρίως για τη ζωή. Χαρακτηριστικό σημείο στο οποίο φαίνεται η στοχαστική διάθεση είναι οι τρεις στίχοι “σύστημα ετοιμόρροπο/κλεισμένο στην επιδερμίδα του/χωρίς αφή” όπου εννοούνται οι αποξενωμένοι άνθρωποι, οι κλεισμένοι στον εαυτό τους. Ο αναγνώστης, διαβάζοντας το συγκεκριμένο ποίημα, μπαίνει σε σκέψεις και προσπαθεί να το ερμηνεύσει με τον δικό του τρόπο. Παράλληλα, ταυτίζεται ενδεχομένως σε κάποια

σημεία με τη Στεφάνου λόγω κοινών εμπειριών. Για αυτό το λόγο θεωρώ πως το ποίημα είναι πολύ ενδιαφέρον και πρωτότυπο.

Ισίδωρος Ρηγόπουλος

Πέτρος Κουσιουρής. Κλιμάκιον Ανιχνεύσεως, Α3

Copyright © 2025

